

Bijlage overzicht

Bijlage 1 Competentieprofiel van de remedial teacher	2
Bijlage 2 Vijftien stappenplan Kids'Skills	3
Bijlage 3 Handelingsgericht werken	4
Bijlage 4 Behandelplan	29
Bijlage 5 Één kind één plan gedachte	30
Bijlage 6 Uitwerking NPV-j	31
Bijlage 7 Uitwerking CBSK	44
Bijlage 8 Gesprek X februari 2010	56
Bijlage 9 Gesprek X april 2010	57
Bijlage 10 Gesprek leerkracht X februari 2010	58
Bijlage 11 Gesprek leerkracht X april 2010	60
Bijlage 12 Gesprek moeder X februari 2010	62
Bijlage 13 Gesprek moeder X april 2010	63
Bijlage 14 Behandelsessie 1 t/m 10	64
Bijlage 15 Individueel handelingsplan	89
Bijlage 16 Scoreformulier NPV-j februari 2010	91
Bijlage 17 Scoreformulier NPV-j april 2010	94
Bijlage 18 Scoreformulier CBSK februari 2010	97
Bijlage 19 Scoreformulier CBSK april 2010	101
Bijlage 20 Voorbeelden van werk X	105

Bijlage 1. Competentieprofiel van de remedial teacher

Competentie 1	Interpersoonlijk competent in het werken met leerlingen.
Competentie 2	Orthopedagogisch competent in het werken met leerlingen.
Competentie 3	Orthodidactisch competent in het werken met leerlingen.
Competentie 4	Organisatorisch competent in de omgang met leerlingen en andere direct betrokkenen.
Competentie 5	Competent in samenwerking met collega's.
Competentie 6	Competent in samenwerking met de omgeving van de school.
Competentie 7	Competent in reflectie en ontwikkeling.
Dimensie A	Professionele beroepshouding en daaraan verbonden kwaliteiten.
Dimensie B	Vereiste diepgang in kennistoepassing en kennisontwikkeling.

Bijlage 2. Vijftien stappenplan Kids' Skills (Furman, 2008 blz. 23, 24, 25)

Stap 1. Problemen vertalen in vaardigheden.

Stap 2. Het eens worden over de vaardigheid die geleerd moet worden.

Stap 3. De voordelen van een vaardigheid onderzoeken.

Stap 4. De vaardigheid een naam geven.

Stap 5. Een totemfiguur kiezen.

Stap 6. Supporters verwerven.

Stap 7. Meer zelfvertrouwen geven.

Stap 8. Plannen maken om het te vieren.

Stap 9. De vaardigheid omschrijven.

Stap 10. Naar buiten treden.

Stap 11. De vaardigheid oefenen.

Stap 12. Geheugensteuntjes bedenken.

Stap 13. Vieren dat het gelukt is.

Stap 14. De vaardigheid aan anderen doorgeven.

Stap 15. Op naar de volgende vaardigheid.

Bijlage 3. Handelingsgericht werken (Pameijer, Beukering, 2008)

FASE 1: Intakefase

1.1 Personalia

Naam:	X
Geslacht	Jongen
Nationaliteit	Nederland
Geboortedatum:	7 november 1998
Didactische leeftijd:	47 maanden
Schooltype & Klas:	Speciaal onderwijs, SO klas
Schoolverloop:	1, 2, 3, overstap naar speciaal basisonderwijs, C, D, MB1, MB2, overstap naar speciaal onderwijs de Zwengel SO klas
Plaats en datum van het onderzoek:	V. februari, maart, april 2010
Naam onderzoeker:	Neelke Ebben, remedial teacher i.o.

1.2 Hulpvraag

1.2.1 Reden van aanmelding

X is aangemeld in verband met sociaal emotionele problemen. Er zijn twijfels over het zelfbeeld van X. X lijkt emoties op te kroppen. Hij praat moeilijk over dingen die hem dwars zitten of die hij moeilijk vindt. X heeft regelmatig woede uitbarstingen en ervaart frustratie met betrekking tot school en leren.

X moet geleerd worden om meer zicht te krijgen op zijn mogelijkheden en onmogelijkheden en hoe hij hiermee om kan gaan.

De eigenwaarde van X lijkt laag en moet positief beïnvloed worden.

1.2.2 Hulpvragen

School

Hoe kan de leerkracht er voor zorgen dat X schoolplezier ervaart?

Ouders

Hoe kunnen wij zo optimaal mogelijk aansluiten bij de mogelijkheden van X?

Hoe kunnen wij de eigenwaarde van X positief beïnvloeden?

Kind

Hoe kan ik leren wat ik kan en wat ik niet kan?

Hoe kan ik accepteren dat er dingen zijn die moeilijk zijn voor mij?

Hoe kan ik met plezier naar school gaan?

Hoe kan ik mijzelf leuk gaan vinden?

1.3 Anamnese

1.3.1 Leerlingenkenmerken

X is geboren na een moeizame bevalling. De eerste maanden was X een stil kind. De ouders van X kregen weinig contact met hem. De motorische ontwikkeling verliep goed. X is laat met praten. Vanaf het moment dat hij kon praten, vertelde hij veel en snel.

Het viel op dat X zeer eenzijdige interesses had. Vanaf peuter zijnde vertoonde hij sterke weerstand tegen veranderingen. Dit is altijd zo gebleven. X kan voor zijn mening uitkomen en is duidelijk als hij iets niet wil.

Na groep 3 heeft X de overstap gemaakt van regulier onderwijs naar speciaal basisonderwijs. Daar komt men na vier jaar tot de conclusie dat X is vastgelopen op alle ontwikkelingsterreinen (leren, gedrag, emotioneel). Hij komt op dit moment nog nauwelijks aan leren toe. Ook op gedragsgebied krijgt school steeds minder grip op hem. X laat veel somatische klachten zien (hoofdpijn, buikpijn) en gaat met steeds meer tegenzin naar school. Hij laat steeds vaker agressief gedrag zien.

Vandaar dat X in januari 2010 de overstap heeft gemaakt naar SO de Zwengel.

1.3.2 Omgevingskenmerken

X. woont bij zijn vader, moeder, oudere broer en twee oudere zussen.

De betrokkenheid van zijn ouders bij het leerproces, zowel sociaal emotioneel als didactisch, is groot.

De ouders van X willen hem zo goed mogelijk begeleiden bij zijn leerproblematiek. Ze vinden het moeilijk om X in het sociaal emotionele te ondersteunen en volgen hiervoor ouderbegeleiding bij Herlaarhof. Ouders zijn ook hierbij actief betrokken. Het contact ouder-kind is goed te noemen.

1.3.3 Onderwijskenmerken

X zit in de SO klas op SO de Zwengel. Dit is een school voor kinderen met (een vermoeden van) een psychiatrische stoornis. Er zijn 69 kinderen op school, verdeeld over 5 groepen en een individueel leertraject. In de klas van X zitten 12 kinderen in de leeftijd van 8 t/m 12 jaar. Er zitten 3 meisjes en 9 jongens in de klas. Van de 12 leerlingen zijn er 5 leerlingen met overwegend externaliserende problematiek en 7 leerlingen met internaliserende problematiek. Er zitten 8 leerlingen in de groep met een leerstoornis. (Met daarnaast gedragsproblematiek.)

De school is geen verblijfsschool. Dit betekent dat er gedurende het schooljaar regelmatig wisselingen plaatsvinden, doordat kinderen uitstromen naar andere scholen en nieuwe kinderen instromen.

De kinderen werken volgens een vaststaand rooster en er wordt veel structuur geboden in de klas. Zo wordt er gewerkt met vaste werkplekken, pictogrammen, visueel gemaakte werktijd, verkeerslicht waarop is aangegeven of er instructietijd, zelfstandig werktijd of vrije tijd is.

In de klas van X werkt een fulltime leerkracht. Daarnaast is er 3 dagen in de week een onderwijsassistent in de groep aanwezig.

Het leerniveau van de kinderen in de groep varieert van groep 3 basisonderwijs, tot groep 7 niveau. Elk kind werkt op zijn of haar eigen niveau aan de leerstof. De

leerkracht en onderwijsassistent geven individuele- of mini-groepsinstructie. De werktijd van de kinderen varieert. Er zijn kinderen die nog niet werken aan leerstof en kinderen die dit al 45 minuten kunnen volhouden.

X werkt op dit moment weinig aan schoolwerk uit een boek. Hij probeert af en toe een werkje uit het boek te maken en hij probeert de lessen wereldoriëntatie, knutselen, tekenen en atelier mee te doen. Daarnaast werkt hij aan keuzemateriaal. X mag hierbij zelf uit kasten een werkje kiezen wat hij vervolgens aan zijn tafel gaat doen (denk hierbij aan; lego, knex, puzzels, tekenen, strips, piccolo werkborden, knutselwerkjes).

De leerkracht van X heeft contact met de dagkliniek en behandelcoördinator van Herlaarhof. Samen met hen is een behandelplan opgesteld, zodat alle mensen die met X werken op 1 lijn zitten en men van elkaar weet waar men aan werkt met X.

De ouders en leerkracht hebben dagelijks contact met elkaar via een contactschriftje. Daarnaast is er regelmatig telefonisch contact.

1.3.4 Hulpverleningsgeschiedenis / Genomen maatregelen

X heeft na groep 3 de overstap gemaakt naar het speciaal basisonderwijs. Daar is de begeleiding aanvankelijk gericht geweest op het lezen en rekenen. Na twee schooljaren begon X sociaal emotioneel steeds meer op te vallen. Hij liet veel boosheid en frustratie zien. Bovendien verliep het contact met groepsgenoten moeizaam. X heeft toen sociale vaardigheidstraining gevolgd. Deze training was er op gericht X te leren zich te verplaatsen in een ander. Uiteindelijk heeft de training onvoldoende resultaat gehad. X bleek onvoldoende in staat de geleerde vaardigheden in de praktijk toe te passen. De training is daarom na één schooljaar gestopt.

X heeft training gevolgd uit de methode `Jesse heeft dyslexie` om hem te helpen bij het accepteren van zijn leesproblemen. Het effect hiervan is niet omschreven. In 2009 is X aangemeld bij de polikliniek van Herlaarhof.

Vanaf plaatsing op SO de Zwengel in januari 2010 is de begeleiding gericht op het ontspannen binnen de leersituatie en het terugvinden van schoolplezier.

X staat op de wachtlijst voor dramatherapie.

1.3.5 Leerresultaten

De overzichtslijsten van het leerlingvolgsysteem laten de volgende leervorderingen zien:

Toetsen	(Onder) deel	Datum	Toets-score	DLE	DL	LR
DMT	Toets 1	Mei 2006	8	3	8	
	Toets 1	Mei 2007	10	3	18	
	Toets 1	November 2007	14	4	23	
	Toets 1	Mei 2008	19	5	28	
	Toets 1	November 2008	23	6	33	
	Toets 1	Mei 2009	25	6	38	
	Toets 1	November 2009	31	7	43	
AVI	Kaart 1	Mei 2006	F	-	8	
	Kaart 1	Mei 2007	F	-	18	
	Kaart 1A	November 2007	i	5	23	
	Kaart 1B	Mei 2008	i	5	28	
	Kaart 1A	November 2008	i	5	33	
	Kaart 1B	Mei 2009	b	7	38	
	Kaart 2A	November 2009	b	9	43	
Begrijpend Lezen CITO	E3	Mei 2008	11	8	28	
	E3/2n	November 2008	34	11	33	
	M5/2n	Mei 2009	30	26	38	
	M5/2n	November 2009	35	25	43	
SVS CITO	2 + 1	November 2006	18	3	13	
	1 + 2	Mei 2007	29	3	18	

	1 + 2	November 2007	33	3	23	
	1 + 2	Mei 2008	31	3	28	
	E3/2n	November 2008	35	8	33	
	M4/1n	Mei 2009	23	7	38	
	M4	November 2009	30	13	43	
Rekenen CITO	M3	November 2006	15	3	13	
	E3	Mei 2007	38	9	18	
	E3	November 2007	48	16	23	
	E3	Mei 2008	46	14	28	
	M4	November 2008	38	13	33	
	E4	Mei 2009	43	20	38	
	E4	November 2009	48	22	43	
Opmerkingen: Begrijpend leestoetsen en rekentoetsen zijn voorgelezen. X is vanaf plaatsing op de Zwengel niet meer getoetst.						

1.3.6 Intelligentieonderzoek

In mei 2008 is de WISC III afgenomen bij X. Hieruit kwam een totaalscore IQ van 77 (niet interpreteren). (VIQ 87, PIQ 71) Het verschil tussen het verbaal en per formaal IQ is zo groot dat het totaal IQ niet zonder meer gezien mag worden als de maat van de totale intelligentie.

FASE 2: Strategiefase

2.1 Beschermende & Belemmerende factoren

Beschermende factoren		
Leerling	Omgeving	Onderwijsleersituatie
X is behulpzaam. X is enthousiast.	X heeft actief betrokken ouders.	X volgt onderwijs in een kleine groep.

X staat open voor begeleiding. X heeft veel temperament. X kan goed knutselen en tekenen. X kan zelf keuzes maken. X kan alleen werken.	De ouders staan open voor adviezen en hulp vanuit Herlaarhof/SO de Zwengel. Ouders volgen ouderbegeleiding op Herlaarhof. Er is een goed en dagelijks contact tussen ouders en leerkracht. X heeft een goed contact met zijn ouders. Ouders, school en Herlaarhof zitten op één lijn en hebben een gezamenlijk plan waaraan zij werken.	Naast de leerkracht is er een onderwijsassistent aanwezig in de groep. Leerkracht is in staat tot het geven van een gerichte instructie. Vanwege het individueel onderwijs wat gegeven wordt, is het mogelijk de leerstof specifiek af te stemmen op X Gedurende de werktijd is het stil in de groep. Binnen de groep wordt gewerkt met een vaststaand rooster, vaste werkplekken, visualisatie van afspraken. Er is een fulltime leerkracht in de groep aanwezig. X voelt zich veilig in de groep. X heeft twee vrienden en twee vriendinnen in de groep. Er zitten meerdere leerlingen met leerstoornissen in de groep.
--	--	--

Belemmerende factoren		
Leerling	Omgeving	Onderwijsleersituatie
X heeft een leerstoornis NAO. X. ervaart frustraties met betrekking tot het leren. X. kan moeilijk woorden geven aan emoties. X heeft moeite zijn leermoeilijkheden te accepteren. X houdt emoties in, totdat hij zijn boosheid niet meer onder controle heeft. X kan verbaal en fysiek agressief zijn. X. heeft vaak buikpijn en hoofdpijn als hij naar school moet.	Ouders vinden het lastig X sociaal emotioneel te ondersteunen.	Diversiteit aan (gedrags)problemen aanwezig in de groep. Instructie kan verstoord worden door andere leerlingen. Er vinden regelmatig wisselingen van leerlingen plaats in de groep.

2.2 Samenvatting

X is een enthousiaste 11 jarige jongen die sinds januari 2010 onderwijs volgt op SO de Zwengel. Sinds 2009 heeft hij de diagnose leerstoornis NAO. X beschikt over een laag gemiddelde intelligentie, waarbij het totaal IQ niet geïnterpreteerd mag worden. Het leren verloopt moeizaam. Daarnaast laat X gedragsproblemen zien. Hij heeft moeite met het omgaan met frustraties. Hij kan dan veel boosheid laten zien, waarbij hij verbaal en fysiek agressief is naar groepsgenoten en volwassenen toe. X heeft vaak last van buikpijn en hoofdpijn als hij naar school moet. Er zijn twijfels over het zelfbeeld van X.

In de situatie waarin X onderwijs volgt, zijn mogelijkheden hem individueel te begeleiden. Gedurende werkmomenten is het stil in de klas en zijn prikkels gereduceerd.

X werkt op dit moment weinig aan schoolwerk uit een boek. Hij probeert af en toe een werkje uit het boek te maken en hij probeert de lessen wereldoriëntatie, knutselen, tekenen en atelier mee te doen. Daarnaast werkt hij aan keuzemateriaal. X mag hierbij zelf uit kasten een werkje kiezen wat hij vervolgens aan zijn tafel gaat doen (denk hierbij aan; lego, knex, puzzels, tekenen, strips, piccolo werkborden, knutselwerkjes).

X lijkt zich veilig te voelen in de groep. Er zitten meerdere leerlingen met een leerstoornis in de groep. X heeft vrienden en vriendinnen in de groep, waarmee hij graag speelt. Het is nog onduidelijk in hoeverre X complimenten ontvangt van zijn omgeving en wat hij daarmee doet.

De ouders van X zijn betrokken bij X. Ze vinden het moeilijk X sociaal emotioneel te ondersteunen en volgen hiervoor ouderbegeleiding bij Herlaarhof. Het contact tussen school en ouders is goed.

2.3 Onderzoeksvragen & Aannamecondities

Omdat nog onduidelijk is hoe het zelfbeeld van X is en in hoeverre X complimenten ontvangt van zijn omgeving, zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld;

1	Onderzoeksvraag	X heeft een positief beeld van zijn mogelijkheden en onmogelijkheden.
	Toetsingsmethode	- Afname NPV-j - Afname CBSK - Gesprek met X. - Gesprek met de leerkracht van X. - Gesprek met de ouders van X.
	Aannameconditie	Uit de NPV-j blijkt dat X een lage score behaalt op het onderdeel

	IN en een hoge score op het onderdeel DO. Uit de CBSK blijkt dat X op alle gebieden een score haalt van percentiel >50, met uitzondering van het onderdeel schoolse vaardigheden. Uit de gesprekken met X, de leerkracht van X en de ouders van X blijkt dat X een positief beeld van zichzelf heeft.
--	--

2	Onderzoeksvraag	De omgeving van X geeft dagelijks positieve feedback aan X.
	Toetsingsmethode	- Gesprek met de leerkracht van X. - Gesprek met de ouders van X. - Gesprek met X.
	Aannameconditie	Uit de gesprekken blijkt dat de omgeving van X dagelijks meerdere malen positieve feedback geeft aan X.

FASE 3: Onderzoeksfase

3.1 Inleidend gesprek

Een paar dagen eerder heb ik met X besproken dat ik vandaag met hem ga praten buiten de klas. X vond het goed, wel wilde hij graag weten hoe laat ik kwam en hoe lang het zou duren.

Op de dag zelf seint de leerkracht mij in dat X heel boos aan zijn tafel zit, op het moment dat ik hem moet halen. Er is een conflict geweest in de pauze en X is hier boos over. Ik mag bij X gaan zitten om te kijken of hij zijn boosheid kan kwijt raken. Als ik de klas binnenkom, zie ik X aan zijn tafel zitten. Zijn houding oogt gespannen. Hij heeft een potlood in zijn hand, waarmee hij op zijn tafel aan het tekenen is.

In de klas is het stil. Er klinkt zacht werkgeruis. Groepsgenoten hebben geen aandacht voor X.

Ik ga voor X op mijn hurken op de grond zitten. Met mijn handen heb ik de rand van de tafel vast. Ik kijk naar zijn tekening en benoem wat ik zie. X reageert meteen verbaal, door mij te verbeteren. We raken in gesprek. Vervolgens vraag ik of X met me mee kan komen om buiten de klas verder te tekenen op een tekenvel. X reageert positief. Ik pak papier en kleurpotloden, X neemt zijn potlood mee. We vinden een rustig plekje buiten de klas, waar X aan het tekenen gaat. Hij mist zijn gum en puntenslijper, maar wil deze niet zelf gaan halen. Als ik voorstel dat ik dat even doe, reageert hij positief. Ik laat X ruim 15 minuten tekenen. Ondertussen werk ik zelf aan de computer verder. X kijkt af en toe wat ik aan het doen ben. Als ik hem vragen stel over de tekening, kan hij deze beantwoorden. Ik vraag naar zijn boosheid en zie deze langzaam zakken. X kan in eerste instantie niet zelf benoemen op welk cijfer zijn boosheid zit, hij lijkt niet bekend met deze methode. Als ik hem uitleg hoe dit werkt, kan hij zijn boosheid een cijfer geven. De boosheid zakt vanaf dat moment van 8 naar 2. De gespannenheid in zijn lichaam zie ik afnemen en ik mag dit benoemen. X vertelt

zonder dat ik er naar vraag dat hij vaak boos werd op zijn vorige school en dat hij het daar ook niet zo fijn vond. Hij kan ook uitleggen waarom hij nu zo boos was. Het gespreksonderwerp verschuift langzaam van boosheid naar het eigenlijke doel waarmee ik X uit de klas zou komen halen. Ik leg X uit dat ik met hem wil werken om te kijken hoe hij over zichzelf denkt, wat hij fijn vindt en wat hij niet fijn vindt, wat hij moeilijk vindt en wat hij niet moeilijk vindt. X spreekt uit dat hem dit leuk lijkt. Hij wil graag meewerken en we maken een afspraak voor de volgende dag. X wil graag weten wat we precies gaan doen, dus laat ik hem de vragenlijsten zien.

X moet lachen als hij de hoeveelheid vragen ziet. 'Daar hebben we wel even voor nodig', glundert hij.

Samen met X loop ik terug naar de klas. X loopt voor mij uit. Hij ruimt de kleurpotloden op en stopt de tekening in zijn la. Zijn houding oogt ontspannen. Ik mag aan de leerkracht vertellen hoe we het opgelost hebben en X kan weer met rust aan zijn tafel zitten.

3.2 Diagnostisch onderzoek

3.2.1 Overzicht van de afgenomen toetsen/observaties/vragenlijsten

Toets/observatie/vragenlijst
NPV-j
CBSK
Interview met X
Interview met ouders X
Interview met leerkracht X

3.2.2 Afname NPV-j (Luteijn e.a. 2005)

Kwantitatieve analyse:

Ruwe score		Vergeleken met normgroep 1 is deze score:					
		zeer laag	laag	beneden gemiddeld	gemiddeld	boven gemiddeld	hoog
IN	24						x
VO	40					x	
SI	8			x			
RE	26						x
DO	22						x

Kwalitatieve analyse (zie bijlage 6)

X blijft tijdens de afname van de vragenlijst gericht op de vragen die ik stel. Hij geeft over het algemeen snel antwoord. Een enkele keer wil hij dat ik de vraag herhaal. Als hij de vraag niet begrijpt, vraagt hij om uitleg.

Hij is bereid antwoorden die hij geeft uit te leggen. Kijkend naar de scores die heeft meest zeggen over het zelfbeeld, valt het volgende op:

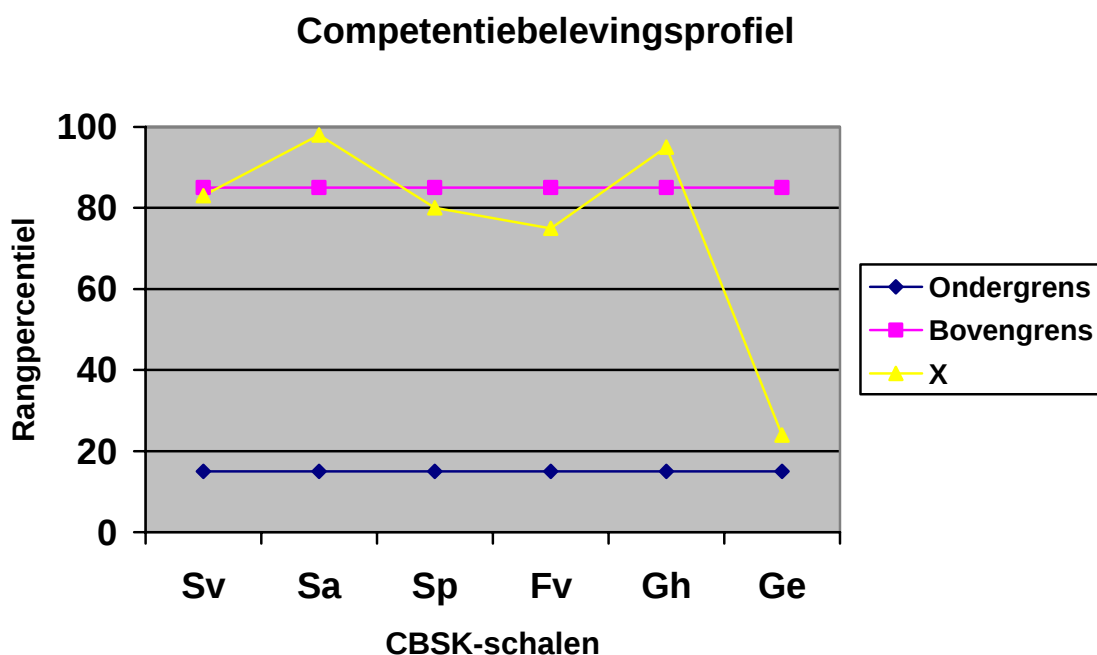
X scoort hoog op IN (inadequatie/neuroticisme) wat volgens de handleiding behorend bij deze vragenlijst (Luteijn e.a. 2005) betekent dat hij zich eerder gespannen, (faal)angstig, somber, (over)bezorgd en (over)gevoelig voelt. X geeft aan dat hij piekert, hoofdpijn krijgt als hij zich druk maakt en vaak met zijn gedachten ergens anders is.

Op het onderdeel DO (dominantie) scoort X hoog. Dit zou betekenen dat X zelfverzekerd is en graag de leiding neemt in een groep (Luteijn e.a. 2005). In eerste opzicht spreken deze twee scores elkaar tegen. Als er specifiek wordt gekeken naar de antwoorden die X heeft gegeven, ontstaat er het volgende beeld; X heeft graag controle over dingen. Hij vindt het prettig wanneer het gaat zoals hij bedacht heeft en hij wil graag gehoord worden in dingen. Hij denkt echter dat er weinig is dat hij beter kan dan anderen. Hij denkt dat andere kinderen gelukkiger zijn dan hij en hij piekert vaak. Hij krijgt hoofdpijn van het nadenken en het zich zorgen hierover maken. 's Nachts wordt hij vaak wakker. Hij voelt zich verdrietig wanneer iets mislukt waar hij zijn best op heeft gedaan.

3.2.3 Afname Competentiebelevingsschaal voor kinderen (Veerman e.a. 1997)

Kwantitatieve analyse: (zie bijlage 7)

	Sv	Sa	Sp	Fv	Gh	Ge
Schaalscores	20	24	22	23	22	18
Percentiel	83	98	80	75	95	24

Kwalitatieve analyse

Opvallend is dat X de vragen meestal beantwoord met een helemaal wel of een helemaal niet. Het onderscheid tussen een beetje of helemaal, maakt X niet. Daardoor vallen de scores óf heel hoog, óf heel laag uit.

Hij vindt de vragenlijst saai omdat er in zijn beleving steeds dezelfde vragen worden gesteld. X geeft aanvankelijk vlot antwoord, naar mate de vragenlijst vordert gaat X steeds sneller antwoorden. Hij moet hierin geremd worden.

Alle onderdelen van de CBSK meten een deel van het zelfbeeld, met als meest relevante onderdeel voor het zelfbeeld het aspect Ge (gevoel van eigenwaarde).

Bij alle onderdelen komt X net onder of boven de bovengrens uit, met als uitzondering het onderdeel gevoel van eigenwaarde.

X vindt zichzelf net zo slim als leeftijdsgenoten, hoewel hij zich wel een beetje zorgen maakt om zijn schoolwerk. Hij krijgt zijn schoolwerk snel af, kan alles gemakkelijk onthouden en vindt dat hij het een beetje goed doet op school. Hij weet meestal het antwoord op een vraag.

X heeft het idee dat hij gemakkelijk nieuwe vrienden maakt, dat hij veel vrienden heeft, dat de meeste leeftijdsgenoten hem aardig vinden en dat hij bij hen geliefd is, dat hij genoeg dingen met vrienden doet. Kortom: hij voelt zich sociaal geaccepteerd.

Hij geeft aan dat hij erg goed is in sport en gymnastiek, een beetje beter dan de andere kinderen.

X is tevreden over zijn lichaam en uiterlijk. Zijn haar had iets gemakkelijker mogen zijn.

Ook over zijn gedragshouding is X tevreden.

Zijn gevoel van eigenwaarde komt een stuk lager uit deze vragenlijst. Dit komt doordat X zegt dat hij graag iemand anders zou willen zijn, bijvoorbeeld iemand die ouder is en al werk heeft. Hij vindt het wel prima hoe hij de dingen doet en is tevreden over zichzelf als persoon. Hij vindt de manier waarop zijn leven gaat fijn.

3.2.4 Interview met X, zijn leerkracht, zijn ouders

In de onderstaande tabel is de informatie afkomstig uit de interviews met X, de leerkracht van X en zijn moeder verwerkt volgens een formele inhoudsanalyse (Harinck, 2009). Voor een volledige beschrijving van alle interviews, zie bijlage 8 t/m 13.

	X	Leerkracht	Moeder
Feedback positief	5	6	1

Feedback negatief	0	2	0
Je met jezelf vergelijken	0	0	0
Je met de mensen om je heen vergelijken	3	1	1
Positieve zelfwaardering	3	3	1
Interne locus of control	0	0	0
Externe locus of control	1	5	3
Demotivatie voor school en leren	3	7	3

In de gesprekken valt op dat X zelf vindt dat hij zowel thuis als op school positieve feedback krijgt. Hij kan hiervan ook voorbeelden geven. De leerkracht ziet ook positieve feedback, maar ziet hier ook nog kansen. Ze denkt dat ze hem meer kan complimenteren dan ze op dit moment doet.

X vergelijkt zichzelf wel met mensen om hem heen, maar niet zo met zichzelf. Zo geeft hij aan dat hij de snelste is. Hij maakt geen vergelijking met zichzelf, bijvoorbeeld door te zien dat hij iets beter of minder goed kan dan een tijd geleden.

X kan zichzelf positief waarderen. X kan deze specifiek benoemen, bijvoorbeeld door aan te geven dat hij goed kan knutselen. Hij geeft aan dat hij goed is in lezen en rekenen, hoewel hij hier ver beneden niveau op presteert.

Zowel X, als zijn leerkracht en moeder zien geen interne locus of control. Externe locus of control wordt gezien wanneer dingen mis gaan en ook als X complimenten krijgt. Demotivatie voor school en leren wordt door alle drie gezien. De negatieve schoolervaring vanuit de vorige school van X komt zowel bij moeder als bij X sterk naar voren.

FASE 4: Integratiefase

4.1 Antwoorden op de onderzoeksvragen

1	Onderzoeksvraag	X heeft een positief beeld van zijn mogelijkheden en onmogelijkheden.
	Toetsingsmethode	- Afname NPV-j - Afname CBSK - Gesprek met X. - Gesprek met de leerkracht van X. - Gesprek met de ouders van X.
	Aannameconditie	Uit de NPV-j blijkt dat X een lage score behaalt op het onderdeel IN en een hoge score op het onderdeel DO. Uit de CBSK blijkt dat X op alle gebieden een score haalt van percentiel >50, met uitzondering van het onderdeel schoolse vaardigheden. Uit de gesprekken met X, de leerkracht van X en de ouders van X blijkt dat X een positief beeld van zichzelf heeft.
	Conclusie	<i>Nee, X heeft geen positief beeld van zijn mogelijkheden en onmogelijkheden.</i> X behaalt een hoge score op het onderdeel IN en een hoge score op het onderdeel DO. Op de CBSK scoort X op alle onderdelen hoger dan percentiel 50, behalve op het onderdeel gevoel van eigenwaarde. Hierop scoort X percentiel 24.
2	Onderzoeksvraag	De omgeving van X geeft dagelijks positieve feedback aan X.
	Toetsingsmethode	- Gesprek met de leerkracht van X. - Gesprek met de ouders van X. - Gesprek met X.
	Aannameconditie	Uit de gesprekken blijkt dat de omgeving van X dagelijks meerdere malen positieve feedback geeft aan X.

Conclusie	<i>Nee, de omgeving van X geeft niet dagelijks positieve feedback aan X.</i> Uit de gesprekken blijkt dat de leerkracht van X niet dagelijks positieve feedback geeft aan X.
-----------	--

4.2 Samenvatting conclusies

Uit het onderzoek, bestaande uit (anamnese), observaties, gesprekken, en vragenlijsten is veel informatie naar boven gekomen.

Daaruit kunnen de volgende conclusies worden getrokken;

X scoort op de NPV-j hoog op inadequatie en ook hoog op dominantie. In eerste instantie lijken deze scores elkaar tegen te spreken. Echter, nadat specifiek is gekeken naar de antwoorden op deze vragenlijst, blijkt dat deze scores wel bij elkaar passen. X houdt graag de controle en vindt het prettig als dingen gaan zoals hij bedacht heeft. Hij voelt zich verdrietig als iets mislukt waar hij zijn best op heeft gedaan. Hij heeft het gevoel dat er weinig is dat hij beter kan dan anderen, denkt dat andere kinderen gelukkiger zijn en piekert vaak. Hij krijgt hoofdpijn van het nadenken en het zich zorgen maken. Wanneer dit gekoppeld wordt aan theorie kan de conclusie worden getrokken dat X graag zou willen dat hij de controle heeft over dingen, maar sterk het gevoel heeft dat dit niet zo is. Hij heeft een sterke externe locus of control (Rotter, 1990).

Deze conclusie sluit aan bij de gegevens die voortkomen uit de gesprekken met X, zijn leerkracht en zijn moeder. Zij zien alle drie geen interne locus of control. Externe locus of control wordt gezien wanneer dingen mis gaan en ook als X complimenten krijgt.

Het gevoel van eigenwaarde van X komt laag uit de CBSK. Dit komt doordat X zegt dat hij graag iemand anders zou willen zijn, bijvoorbeeld iemand die ouder is en al werk heeft.

In de begeleiding van X zou meer positieve feedback aan X gegeven kunnen worden. Het krijgen van positieve feedback heeft een positieve invloed op het zelfbeeld van kinderen (Kohnstamm, 2002).

X vergelijkt zichzelf wel met mensen om hem heen, maar niet met zichzelf. Hij ziet bijvoorbeeld niet dat hij iets beter of minder goed kan dan een tijd geleden.

X kan zichzelf positief waarderen. X kan deze specifiek benoemen, bijvoorbeeld door aan te geven dat hij goed kan knutselen. Hij geeft aan dat hij goed is in lezen en rekenen, hoewel hij hier ver beneden niveau op presteert.

X lijkt gedemotiveerd voor school en leren.

Hij laat ontwijkend gedrag zien en geeft zelf aan dat hij op zijn vorige school negatieve schoolervaringen heeft opgedaan. Deze worden bevestigd door de moeder van X.

FASE 5: Adviesfase

5.1 Handelingsadviezen

5.1.1 Advies voor de ouders van X.

De ouders van X zijn actief bezig met de manier waarop zij X kunnen ondersteunen. Ze krijgen hiervoor intensieve ouderbegeleiding vanuit Herlaarhof. Voor deze ouders is het lastig dat zij vanuit diverse hoeken adviezen krijgen over hoe zij moeten omgaan met X. Vanuit het principe: één kind één plan wat gehanteerd wordt door Herlaarhof en SO de Zwengel is het niet verstandig als ik adviezen ga geven met betrekking tot de aansturing van X door de ouders. Wel is het voor de behandeling van X essentieel dat de ouders achter het plan staan en daar waar nodig kunnen deelnemen aan het plan en het plan verder kunnen ondersteunen.

Ouders moeten goed op de hoogte gehouden worden over de behandeling van X.

5.1.2 Advies voor X

X is gemotiveerd om mee te denken en werken aan zijn eigen leerproces. Het is van belang dat X deel uit maakt van de oplossing van zijn eigen problemen. Dit zal zijn zelfvertrouwen versterken doordat hij zijn eigen positieve aandeel ziet in de oplossing. (Hellinckx en Ghesquiere, 2008) Bovendien zal hij hierdoor gemotiveerd blijven om aan zijn problemen te werken.

X moet een interne locus of control gaan ontwikkelen. Dit betekent dat hij succes en falen moet gaan toeschrijven aan zichzelf (Harter, 1990). Wanneer X een compliment krijgt, moet hij deze kunnen ontvangen. Hij moet leren zichzelf complimenten te geven. X moet meer aandacht hebben voor wat hij allemaal wel kan en hier waardering aan geven. X heeft al laten zien dat er dingen zijn van hemzelf die hij positief kan waarderen. Van deze vaardigheid kan hij gebruik maken bij het ontdekken van meerdere dingen die hij goed kan.

X moet positieve schoolervaringen op gaan doen. Hij moet gaan ontdekken dat het leuk kan zijn op school en dat er op school ook genoeg dingen zijn die hij goed kan. De succeservaringen moeten de overhand krijgen.

5.1.3 Advies voor de begeleiding van X.

X moet gaan leren om op een positieve manier naar zichzelf te gaan kijken. Dit betekent dat hij er op gewezen zal moeten worden wat hij allemaal goed kan. Daarbij is het belangrijk dat X vergelijkingen gaat maken met zichzelf in plaats van met zijn omgeving (Kohnstamm, 2002). Wanneer de begeleider hem complimenten geeft, moet hij dit op zo'n manier doen dat X niet wordt vergeleken met anderen. Hij kan hem wijzen op datgene waar X in gegroeid is. Dit kan inzichtelijk worden gemaakt door de groei visueel te maken, wanneer het onderwerp zich hiervoor leent.

X moet succeservaringen opdoen. Hij moet bezig zijn met werkjes die niet te ver boven zijn niveau liggen, waardoor hij deze succeservaringen zeker behaalt. Er moet aandacht zijn voor X. X wil serieus genomen worden en deelgenoot worden van het plan.

De methodiek Kids' Skills is hierbij het meest bruikbaar. Deze oplossingsgerichte methode gaat er vanuit dat problemen kunnen worden opgevat als vaardigheden die nog ontwikkeld moeten worden. Wanneer duidelijk is welke vaardigheden het X moet leren, wordt X gemotiveerd om één van deze vaardigheden te leren.

Deze vaardigheid wordt geoefend en versterkt. Dit gebeurt volgens een 15 stappenplan (zie bijlage 2). Doordat aan één vaardigheid wordt gewerkt, is deze methode concreet en doelgericht.

De samenwerking tussen alle betrokkenen is bij deze methode belangrijk. De leerling krijgt feedback van zijn supporters. De methode gaat uit van oplossingen in plaats van problemen. Het belonen van jezelf wordt gestimuleerd en daarmee wordt de interne locus of control versterkt.

De methode werkt individueel en is ontwikkeld voor kinderen van 4 t/m 12 jaar.

5.2 Samenvatting adviesgesprek

In gesprek met de behandelcoördinator, intern begeleider en leerkracht van X is bovenstaande besproken. Alle betrokkenen kunnen zich vinden in de adviezen die zijn gegeven.

Telefonisch is contact geweest met de moeder van X. Zij is positief over de gegeven adviezen. Thuis zal zij aandacht besteden aan het positief benaderen van X. Afsproken is dat ik moeder middels een contactschriftje en/of telefonisch op de hoogte houd van de behandeling.

5.3 Individueel handelingsplan

Naam: X		Groepsleerkracht: Y	
Didactische leeftijd: 48 maanden		Naam behandelaar: Neelke Ebben	
Huidige groep: SO klas		Behandelperiode: maart 2010 t/m juli 2010	
	Leerlingniveau	Schoolniveau	Gezinsniveau
Beginsituatie	X heeft negatieve schoolervaringen opgedaan. Hij heeft een negatief zelfbeeld en maakt vergelijkingen met de mensen om hem heen. Hij heeft een externe locus of control.	X zit sinds januari op deze school. Hij zit in een klas met meerdere kinderen met een leerstoornis. X krijgt te weinig positieve feedback. Er zijn mogelijkheden X individueel te begeleiden.	Ouders geven X positieve bevestiging. Zij ervaren wel moeite X sociaal emotioneel te ondersteunen en worden hierin begeleid door Herlaarhof.
Doelen	<u>Korte termijn:</u> - X maakt vergelijkingen met zichzelf in plaats van met anderen. - X kan aangeven wat hij makkelijk vindt. - X kan aangeven waar zijn competenties liggen. - X ervaart schoolplezier. - X doet positieve schoolervaringen op. <u>Lange termijn:</u> - X heeft een sterke interne locus of control. - X gaat met plezier naar school. - X heeft een hoog gevoel van eigenwaarde. - X heeft een laag gevoel van inadequatie.	<u>Korte termijn:</u> - Er worden mogelijkheden geboden om X succeservaringen op te laten doen. - De begeleiders geven positieve feedback aan X. - De begeleiders maken de groei van X visueel inzichtelijk. - De begeleiders stimuleren de interne locus of control. <u>Lange termijn:</u> - De begeleiders creëren een positieve totaal schoolomgeving voor X.	<u>Korte termijn:</u> - Ouders geven positieve feedback aan X. <u>Lange termijn:</u> - Ouders blijven de ouderbegeleiding op Herlaarhof volgen en werken aan de doelen die zij hierbij samen met de behandelcoördinator formuleren.
Inhouden	- Feedback wordt gegeven gericht op de gedragshouding, het werkproces en het werkresultaat.		

	- Datgene wat X inbrengt, wordt serieus genomen. - Er wordt uitgegaan van een positieve benadering gebruikmakend van datgene wat X wel kan.		
Methodieken	Via de methodiek kids skills wordt met X bekeken aan welke vaardigheid X wil werken. X gaat hiermee samen met de remedial teacher aan de slag. De 15 stappen worden hierbij gevolgd. X krijgt opdrachten mee voor in de klas.		Ouderbegeleiding verzorgd door Herlaarhof.
Instructie	De instructie wordt gegeven op een positieve, stimulerende manier. Er wordt gebruik gemaakt van creatieve vormen. De instructie is oplossingsgericht en staat beschreven in de methodiek Kids' Skills.		
Middelen	Papier Potloden Computer (internet) Rollenspel		Ouderbegeleiding verzorgd door Herlaarhof.
Organisatie	X komt twee keer per week, op maandagmiddag van 13.00 tot 13.30 en op dinsdagochtend van 10.45 tot 11.15 naar de remedial teaching.	De vaardigheden waaraan X gaat werken kunnen elke dag op elk moment worden geoefend. De leerkracht toont elke dag regelmatig interesse in datgene wat X noteert.	Data ouderbegeleiding worden afgesproken met Herlaarhof. Aan overige doelen kan elke dag aandacht worden besteed.
Evaluatie	Na elke sessie wordt met X besproken hoe het gaat en hoe X het vindt. Na 6 behandelweken worden de sessies geëvalueerd (10 tot 12 sessies) met X middels een gesprek en het afnemen van de vragenlijsten NPV-j en CBSK. Daarna volgt, na eventuele aanpassing van dit plan, opnieuw een periode van 6 behandelweken, met daarop een nog in te plannen evaluatie door middel van een gesprek met X.	Na 6 behandelweken worden de sessies geëvalueerd (10 tot 12 sessies) met X. Hierop volgt een evaluatie met de leerkracht middels een gesprek (29 april 2010) en eventueel met de behandelcoördinator van X. Daarna volgt, na eventuele aanpassing van dit plan, opnieuw een periode van 6 behandelweken, met daarop een nog in te plannen evaluatie door middel van een gesprek met de leerkracht.	Naar aanleiding van het adviesgesprek in juni 2010 worden ouders opnieuw uitgenodigd om de doelen te evalueren. Na 6 behandelweken (10 tot 12 sessies) op 28 april vindt er een gesprek plaats tussen de remedial teacher en de ouders van X. Daarna volgt opnieuw een periode van 6 behandelweken, met daarop een nog in te plannen evaluatie door middel van een gesprek met de ouders.
Voortgang	Er wordt wekelijks informatie naar de ouders van X teruggekoppeld middels een contactschrift en/of telefonisch contact. De voortgang wordt met intern begeleider, remedial teacher, leerkracht en collega's besproken tijdens kindbesprekingen (twee wekelijks) en specifiek met de leerkracht tijdens het evaluatiemoment op 29 april 2010.		

Bijlage 4. Behandelplan

Doelen zoals verwoord in het behandelplan van Herlaarhof, 19 oktober 2009

- Ouders begeleiden in de opvoeding van X zodat ze zo optimaal mogelijk kunnen aansluiten bij zijn mogelijkheden en daarnaast ervoor zorgen dat hij zo min mogelijk last heeft van de dingen die moeilijk gaan.
- X helpen om meer zicht te krijgen op zijn mogelijkheden en onmogelijkheden en hoe hij daar mee om kan gaan. Daarnaast proberen het acceptatieproces op gang te krijgen. Doel hierbij is om zijn eigenwaarde positief te beïnvloeden.
- De leesontwikkeling van X op gang brengen.
- Plaatsing op SO de Zwengel met de volgende doelen:
 - o X succeservaringen laten opdoen met het schoolse leren, met name door hem zijn sterke kanten te laten ontdekken en hier trots op kunnen zijn. Ervaring is hierbij erg belangrijk want X is geen prater. Verbale ondersteuning ook want zijn visueel-ruimtelijke vaardigheden zijn zwak.
 - o Het ontdekken van competenties waarmee X zich staande kan houden in maatschappij.
 - o Welke hulpmiddelen zijn nodig om beperkte leesvaardigheid te compenseren.
 - o Indien hij er aan toe is, psycho-educatie ten aanzien van dyslexie.
 - o Wanneer het kan het leerproces weer oppakken.
 - o Het formuleren van een schooladvies.
 - o De huidige school ondersteunen ten aanzien van het leren en zijn gedrag om de huidige negatieve spiraal te doorbreken. Het opdoen van succeservaringen is hierbij erg belangrijk.

Bijlage 5. Één kind één plan gedachte

“Samenwerking met Herlaarhof, een kind, een plan.

De samenwerking gaat uit van het principe: één kind één plan. Dat wil zeggen dat het onderwijs altijd een onderdeel vormt van een behandelplan. De verantwoordelijkheid voor het onderwijs ligt bij de Zwengel, de eindverantwoordelijkheid voor het behandelplan ligt bij Herlaarhof. De Zwengel maakt een individueel handelingsplan voor uw kind. Op basis van dit plan begeleiden wij de leerling naar een situatie waarin het weer mogelijk is om goed mee te doen in het onderwijs in een andere school dan de onze. In sommige gevallen is terugkeer naar een andere vorm van onderwijs niet meer mogelijk of wenselijk en vindt er uitstroom naar de arbeidsmarkt plaats. Zodra de behandeling op Herlaarhof beëindigd wordt, zal de leerling op de Zwengel worden uitgeschreven op basis van artikel 40, lid 3 op de wet van expertisecentra.” (De Zwengel, 2009, blz. 5)

“Om tot een goede afstemming van het principe één kind één plan te komen, zijn er de volgende overlegmomenten tussen de Zwengel en Herlaarhof;

- structureel overleg door de intern begeleider en behandelcoördinator. Dit betreft vaak de afstemming van het behandelplan en het individueel handelingsplan op elkaar.*
- wekelijkse begeleiding leerkrachten door de intern begeleider en orthopedagoog Herlaarhof.*
- deelname leerkracht bij behandelplanevaluaties.*
- overleg tussen groepsleiding en leerkracht bij (dag)klinische leerlingen.” (De Zwengel, 2009, blz. 5)*

Bijlage 6. Uitwerking NPV-j (antwoordbladen in bijlage 16 & 17)

Onderdeel: inadequatie/neuroticisme.

Vraag	Afname	Antwoord	Bijzonderheden
1. Ik moet soms zomaar huilen.	Febr.	Nee	
	April	Nee	Je hebt toch altijd een reden
4. Als ik me druk maak, krijg ik gauw hoofdpijn.	Febr.	Ja	
	April	Nee	Soms wel.
6. Ik heb vaak een slechte bui zonder dat ik weet waarom.	Febr.	Nee	Gisteren had ik een slechte bui maar ik weet wel waarom.
	April	Nee	
8. Ik denk vaak dat ik niets waard ben.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
13. Ik ben bang in het donker.	Febr.	Nee	Dat vind ik een rare vraag.
	April	Nee	Als het licht is, kan ik niet slapen.
14. Ik denk dat andere jongens en meisjes gelukkiger zijn dan ik.	Febr.	Ja	Wel een beetje gelukkiger.
	April	Nee	Ik krijg altijd heel veel leuke spullen, andere kinderen veel minder.
19. Als ik erg opgewonden ben, begint mijn stem vaak raar te doen.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
28. Ik heb vaak een hekel aan mezelf.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
32. Ik maak me vaak zorgen over hoe ik eruit zie.	Febr.	Ja	Over mijn haren, die staan iedere ochtend recht overeind.
	April	Ja	Mijn haren staan vaak

			recht overeenind.
34. Ik ben vaak moe.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
36. Er zijn maar weinig mensen die mij begrijpen.	Febr.	Nee	Amber, jij, familie, mijn vrienden.
	April	Nee	
38. Ik denk vaak dat niemand van me houdt.	Febr.	Nee	Mijn familie en vrienden.
	April	Nee	
48. Ik droom vaak over dingen, die ik liever niemand vertel.	Febr.	Ja	.
	April	Ja	
50. Ik zit vaak te piekeren.	Febr.	Ja	
	April	Nee	
52. Als ik ergens mee bezig ben, denk ik vaak aan iets anders.	Febr.	Ja	
	April	Nee	
54. Ik ben vaak verdrietig.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
57. Ik ben vaak zenuwachtig.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
59. Als er iets mis gaat, krijg ik altijd de schuld.	Febr.	Nee	Bij mijn andere school was dit meestal wel zo.
	April	Nee	Op mijn oude school wel, op deze school is dat anders.
66. Vaak denk ik: was ik maar niet geboren.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
70. Ik geloof dat anderen vaak stiekem over mij praten.	Febr.	Ja	De juffen, mijn vader en moeder
	April	Ja	De school, daar mag ik niet bij zijn.
72. Ik word 's nachts vaak wakker.	Febr.	Ja	
	April	?	Soms
75. Ik droom vaak over nare dingen.	Febr.	Nee	
	April	Nee	

91. Als ik aan moeilijk huiswerk denk, begin ik al te zweten.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
93. Ik heb vaak het gevoel, dat alles me mislukt.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
96. Ik heb vaak het gevoel dat er iets ergs gaat gebeuren.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
98. Als er iets mislukt waarvoor ik mijn best gedaan heb, voel ik me erg verdrietig.	Febr.	Ja	
	April	Nee	Dan maak ik het weer opnieuw, tot het lukt.
100. Af en toe heb ik zo'n slechte bui, dat niemand iets goeds kan doen.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
102. Ik heb nogal eens het gevoel dat anderen het vervelend vinden als ik erbij ben.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
Score	Febr.	24	Hoog
	April	15	Gemiddeld

Kinderen die hoog scoren op deze schaal geven daarmee te kennen dat ze zich gespannen, (faal)angstig, somber, (over)bezorgd en (over)gevoelig voelen.

Laagscoorders op deze schaal geven te kennen dat ze zich ontspannen, zelfverzekerd, opgewerkt en onbezorgd voelen. (Luteijn e.a. 2005, blz. 41)

Onderdeel: volharding.

Vraag	Afname	Antwoord	Bijzonderheden
2. Ik vind het erg naar als mensen er slordig uitzien.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
10. Ik ben meestal blij.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
12. Ik doe wat mensen van mij verwachten.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
30. Je moet altijd de waarheid spreken.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
31. Als ik iets verkeerd gedaan heb, vind ik dat heel erg.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
33. Ik houd ervan dat thuis alles op een vaste plaats ligt.	Febr.	Nee	't Mag best wel eens anders staan. Op mijn eigen kamer verschuif ik mijn meubels wel eens.
	April	Nee	
39. Ik doe bijna altijd mijn best.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
41. Als iemand iets doet wat niet mag, moet hij gestraft worden.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
43. Ik ga graag naar school.	Febr.	Ja	Als ik moe ben niet.
	April	Ja	Naar deze school wel.
45. Ik wil over veel dingen graag iets weten.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
53. Ik gebruik mijn tijd goed.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
63. Ik probeer met iedereen goede vrienden te blijven.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
68. Ik vind dat iedereen erg zijn best moet doen.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
69. Ik doe de meeste dingen met	Febr.	Nee	

plezier.	April	Ja	Koken, eten, spelen.
71. Ik kan met bijna iedereen goed opschieten.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
73. Ik kan lang achter elkaar doorwerken.	Febr.	Nee	
	April	?	Wel aan iets van knex of zo, maar echt werk weer niet.
77. Ik vind dat je altijd je ouders moet gehoorzamen.	Febr.	Nee	
	April	Ja	Je ouders zijn de baas.
78. Ik vind een spel alleen maar leuk, als iedereen zich precies aan de spelregels houdt.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
84. Ik vind dat je altijd op de afgesproken tijd thuis moet zijn.	Febr.	Ja	
	April	Ja	Een minuutje te laat maakt niet uit.
88. Op mij kun je altijd rekenen.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
94. Als ik ergens mee begin, maak ik het ook af.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
95. Ik werk het liefst heel precies.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
101. Voordat ik iets leuks ga doen, wil ik eerst mijn werk afhebben.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
103. Ik ben meestal ergens mee bezig.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
104. Ik houd mijn spullen graag netjes in orde.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
Score	Febr.	40	Boven gemiddeld
	April	45	Hoog

Hoogscoorders op deze schaal zijn prestatiegericht en hebben een hoge taakopvatting voor school- en huiswerk. Zij kunnen lang achter elkaar doorwerken en kunnen zich goed concentreren. Ze werken nauwgezet, zijn ordelijk en gehoorzaam

en gedragen zich rustig. Laagscoorders op deze schaal hebben een negatieve taakopvatting en weinig doorzettingsvermogen. Ze werken weinig geconcentreerd en slordig aan hun school- en huiswerk en zijn vaak impulsief, ongehoorzaam en overbeweeglijk en leveren zeer wisselende prestaties. (Luteijn e.a. 2005, blz. 41)

Onderdeel: sociale inadequatie.

Vraag	Afname	Antwoord	Bijzonderheden
21. Ook als ik bij onbekende mensen zit, voel ik me fijn.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
22. Als ik in spanning zit, kan ik moeilijk praten.	Febr.	Nee	Soms wel, soms niet. Wijzigt ? in Nee.
	April	Nee	
23. Ik vind het moeilijk naar vreemde mensen toe te gaan.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
25. Als mensen naar mij kijken, word ik verlegen.	Febr.	Nee	Vroeger wel, toen kroop ik achter de bank.
	April	Nee	
26. Ik vind het vervelend met onbekenden te praten.	Febr.	Ja	Een beetje.
	April	Nee	Niet echt.
44. Ik eet het liefst wat ik al ken.	Febr.	Nee	
	April	Ja	Turkse pizza vind ik echt lekker.
51. Ik durf meestal te zeggen wat ik denk.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
62. Bij onbekende mensen ben ik verlegen.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
79. Als ik ergens heen moet waar veel mensen zijn, word ik zenuwachtig.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
80. Ik doe het liefst spelletjes mee die ik al ken.	Febr.	Ja	
	April	Nee	Soms ook andere dingen, anders is het saai.
85. Ik vind het vervelend iets te moeten zeggen tegen een groep jongens en meisjes die ik niet ken.	Febr.	Ja	
	April	Nee	
89. Ik voel me alleen prettig bij mensen die ik goed ken.	Febr.	Ja	
	April	Ja	Verandert ? in Ja.

105. Ik maak moeilijk nieuwe vrienden.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
Score	Febr.	8	Beneden gemiddeld
	April	4	Laag

Kinderen die hoog scoren op deze schaal hebben veel moeite met het meedoen van sociale activiteiten in een groep of klas. Ze vinden het moeilijk sociale contacten te maken en te onderhouden. Ze voelen zich vaak erg geremd, gesloten, verlegen en (faal)angstig in sociale situaties. Laagscoorders op deze schaal vinden het gemakkelijk mee te doen met andere kinderen in hun groep of klas. Zij leggen makkelijk sociale contacten en vinden het leuk deze te onderhouden. Ze zijn spontaan, vrolijk en opgewekt in het gezelschap van anderen. (Luteijn e.a. 2005, blz. 41)

Onderdeel: recalcitrantie

Vraag	Afname	Antwoord	Bijzonderheden
5. Ik vertrouw alleen iemand, die ik goed ken.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
11. Als iemand problemen heeft, moet hij ze zelf maar oplossen.	Febr.	Nee	Ik ga vrienden helpen.
	April	Ja	Sommigen weten wel hoe t zelf moet dus die hoeft niet te helpen.
15. Anderen mogen best met hun problemen bij me komen.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
16. Ook zonder vrienden of vriendinnen kan ik gelukkig zijn.	Febr.	Ja	Als ik op vakantie ben zijn mijn vrienden in Nederland. Dan ben ik toch gelukkig.
	April	Ja	
18. Anderen vergeten gauw wat je voor ze gedaan hebt.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
20. Ik kan mijn problemen zelf wel aan.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
24. Ik vraag alleen iemand om hulp wanneer het niet anders kan.	Febr.	Ja	
	April	Ja	Dan vraag ik het de juf of jou.
29. Er zijn maar weinig jongens en meisjes van wie ik iets nieuws kan leren.	Febr.	Ja	Ik weet al zoveel dingen.
	April	Ja	
35. Ik vind het vervelend als anderen me moeten helpen.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
37. Ik denk dat mensen vaak liegen.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
40. Ik vind het onbelangrijk als andere mensen vervelende dingen over me zeggen.	Febr.	Nee	
	April	Nee	Als het vaak gebeurt, dan wel.

42. Ik werk liever alleen dan met anderen samen.	Febr.	Ja	
	April	Nee	Samen met lego of knex is wel leuker.
46. Ik vind het vervelend, dat anderen me zeggen wat ik moet doen.	Febr.	Ja	
	April	Nee	Als ik niet hoeft te werken, dan niet.
47. Ik vind dat iedereen voor zichzelf moet zorgen.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
49. Veel jongens en meisjes vergeten toch wat ze je beloofd hebben.	Febr.	Ja	Zelfs mijn vader.
	April	Ja	
55. Je kunt maar het beste op jezelf vertrouwen.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
61. Plannen maak ik het liefst alleen.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
65. Als ik iets voor een ander doe, moet ik daar wat voor krijgen.	Febr.	Nee	
	April	Ja	
74. Ik geloof dat veel mensen je proberen te bedriegen.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
82. Een heleboel mensen denken weinig na bij wat ze doen.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
83. Als je je vrienden echt nodig hebt, laten ze je vaak in de steek.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
86. Ik vind dat anderen zich teveel met mij bemoeien.	Febr.	Ja	
	April	Ja	De school en de juffen.
87. Ik vind het onbelangrijk hoe andere mensen over mij denken.	Febr.	Nee	
	April	Ja	
92. Ik vermaak me het liefst alleen.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
Score	Febr.	26	Hoog
	April	28	Hoog

Hoogscorders op deze schaal wantrouwen anderen en zijn geneigd zich af te zetten tegen anderen. Ze gedragen zich egoïstisch, bezitterig en vijandig. Ze hebben de neiging voor hun verantwoordelijkheid weg te lopen en vertonen uitstel- en vermijdingsgedrag. Laagscoorders hebben vertrouwen in anderen, zoals medeleerlingen en leerkrachten. Ze willen zich inzetten voor anderen, zijn altruïstisch en vriendelijk. Ze voelen zich verantwoordelijk en vertonen geen uitstel- en vermijdingsgedrag. (Luteijn e.a. 2005, blz. 41)

Onderdeel: dominantie

Vraag	Afname	Antwoord	Bijzonderheden
3. Ik word gauw boos als iemand het niet met mij eens is.	Febr.	Nee	Dan doe ik alle twee de plannen.
	April	Nee	Soms wel, soms niet.
7. Ik houd ervan tegen anderen te zeggen wat ze moeten doen.	Febr.	Ja	Wijzigt ? in Ja.
	April	Ja	
9. Er zijn een heleboel dingen die ik beter doe dan anderen.	Febr.	Nee	Wijzigt ? in Nee.
	April	Ja	Tekenen kan ik super goed.
17. Ik werk graag snel.	Febr.	Ja	Zo snel mogelijk want dan ben ik er vanaf.
	April	Ja	Alleen als ik het leuk vind, doe ik het langzaam.
27. Ik praat graag mee over iets belangrijks.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
56. Ik kan liegen zonder dat iemand iets merkt.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
58. Ik praat meestal met luide stem.	Febr.	Nee	
	April	Nee	
60. Anderen doen vaak wat ik zeg.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
64. Wat ik wil, gebeurt ook.	Febr.	Ja	Als ik blijf doorzeuren.
	April	Ja	
67. Ik kan de mensen goed aan het lachen maken.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
76. Ik heb een hekel aan jongens en meisjes die nooit weten wat ze willen.	Febr.	Nee	
	April	Ja	Dat is niet zo duidelijk.
81. In een groep zeg ik meestal wat we gaan doen.	Febr.	Ja	
	April	Ja	
90. Ik vind het leuk om de baas te	Febr.	Ja	

spelen.	April	Ja	
97. Ik laat graag anderen iets voor mij doen.	Febr.	Nee	
	April	Ja	Lekker makkelijk.
99. Ik kan in korte tijd veel werk doen.	Febr.	Ja	
	April	Nee	Schoolwerk niet zo.
Score	Febr.	22	Hoog
	April	24	Zeer hoog

Kinderen met een hoge score op deze schaal zijn vaak onafhankelijk en zelfverzekerd en nemen graag de leiding in een groep. Soms zijn ze zelfs bazig. Laagscoorders op deze schaal voelen zich vaak onzeker in een groep, stellen zich afhankelijk op tegenover anderen en gedragen zich passief in een groep. (Luteijn e.a. 2005, blz. 41)

Bijlage 7. Uitwerking CBSK (antwoordbladen in bijlage 18 & 19)

Onderdeel schoolvaardigheden

Vraag 1							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen vinden dat ze erg goed zijn in hun schoolwerk	Maar	Andere kinderen maken zich er soms zorgen over of ze hun schoolwerk wel goed doen	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.						x	
April	x						
Opmerking: Bij de afname in april 2010 benoemt X dat zijn schoolwerk anders is dan dat van andere kinderen. Het werken aan knex, lego, tekeningen, etc is op dit moment voor hem schoolwerk. Hij vindt dat hij hier erg goed in is.							
Vraag 7							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen vinden zichzelf net zo slim als andere kinderen van hun leeftijd	Maar	Andere kinderen zijn er niet zo zeker van of ze wel net zo slim zijn.	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						
Vraag 13							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zijn lang bezig met hun schoolwerk	Maar	Andere kinderen krijgen hun schoolwerk snel af.	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April						x	
Vraag 19							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen vergeten vaak wat ze geleerd hebben	Maar	Andere kinderen kunnen alles gemakkelijk onthouden	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x
Vraag 25							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen	Maar	Andere kinderen	Beetje waar	Helemaal waar

			doen het erg goed op school		doen het niet zo goed op school		
Febr.		x					
April	x						
Vraag 31							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen vinden het moeilijk op school het antwoord op een vraag te bedenken	Maar	Andere kinderen weten bijna altijd wel een antwoord	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.						x	
April	x						
Opmerking: X geeft tijdens de afname in april aan dat hij het moeilijk vindt om antwoorden te geven op vragen die tijdens de klassikale lessen worden gesteld. Vaak heeft hij het dan nog niet zo goed begrepen.							

	Februari	April
Schaalscore	20	20
Percentiel	83	83

Onderdeel sociale acceptatie

Vraag 2							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen vinden het moeilijk om vrienden te maken	Maar	Andere kinderen vinden het best gemakkelijk om vrienden te maken	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x
Vraag 8							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen hebben een heel stel vrienden	Maar	Andere kinderen hebben niet zo veel vrienden	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						
Vraag 14							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zouden graag meer vrienden willen hebben	Maar	Andere kinderen hebben zoveel vrienden als ze maar willen	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x
Vraag 20							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen doen altijd allerlei dingen met een heleboel andere kinderen	Maar	Andere kinderen doen de dingen meestal in hun eentje	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April		x					
Vraag 26							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zouden willen dat meer leeftijdsgenoten hen aardig vinden	Maar	Andere kinderen denken dat de meeste leeftijdsgenoten hen wel aardig vinden.	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x
Vraag 32							
	Helemaal	Beetje	Sommige	Maar	Andere	Beetje	Helemaal

	waar	waar	kinderen zijn geliefd bij hun leeftijdgenoten		kinderen zijn niet zo geliefd	waar	waar
Febr.	x						
April	x						

	Februari	April
Schaalscore	24	23
Percentiel	98	94

Onderdeel sportieve vaardigheden

Vraag 3							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zijn erg goed in sport en gymnastiek	Maar	Andere kinderen zijn niet zo goed in sport en gymnastiek	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						
Vraag 9							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zouden het graag veel beter doen in sport of gymnastiek	Maar	Andere kinderen vinden zichzelf goed genoeg in sport of gymnastiek	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x
Vraag 15							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen doen gemakkelijk mee aan een sport die ze nog nooit eerder deden.	Maar	Andere kinderen lukt het vaak niet om goed mee te doen aan een nieuwe sport	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April							x
Opmerking: bij de afname in februari geeft X aan dat dit hem wel lukt, hij vindt sport niet zo moeilijk. Bij de afname in april zegt X dat hij nieuwe dingen moeilijk vindt en dat hij dan liever eerst even kijkt hoe het gaat voordat hij meedoet.							
Vraag 21							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen vinden dat ze beter zijn in sport en gymnastiek dan andere kinderen	Maar	Andere kinderen vinden dat ze minder goed zijn in sport en gymnastiek	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.		x					
April		x					
Vraag 27							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen staan bij sport en spel vaak te kijken in plaats van	Maar	Andere kinderen spelen eerder mee dan dat ze alleen maar	Beetje waar	Helemaal waar

			dat ze mee doen		staan te kijken		
Febr.						x	
April							x
Vraag 33							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zijn niet zo goed in een nieuwe sport of een nieuw buitenspel	Maar	Andere kinderen zijn wel meteen goed in een nieuwe sport of een nieuw buitenspel	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x

	Februari	April
Schaalscore	22	20
Percentiel	80	63

Onderdeel fysieke verschijning

Vraag 4							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zijn tevreden over hoe ze er uit zien	Maar	Andere kinderen zijn niet tevreden over hoe ze er uit zien	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						
Vraag 10							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zijn tevreden met hun lengte en hun gewicht	Maar	Andere kinderen zouden willen dat hun lengte of hun gewicht anders was.	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						
Opmerking: bij de afname in april vertelt X dat hij vooral heel tevreden is over zijn gewicht.							
Vraag 16							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zouden willen dat hun lichaam anders was	Maar	Andere kinderen zijn tevreden met hun lichaam	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x
Vraag 22							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zouden willen dat hun uiterlijk anders was	Maar	Andere kinderen zijn tevreden met hun uiterlijk	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x
Vraag 28							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zouden willen dat hun gezicht of hun haar er anders uit zag	Maar	Andere kinderen zijn er tevreden mee hoe hun gezicht en haar eruit ziet	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.						x	
April							x
Opmerking: in februari maakt X bij deze vraag de opmerking dat zijn haar wel wat gemakkelijker had mogen zijn. In april zegt hij hierover dat hij zijn haar oké vindt, omdat							

hij het 's ochtends goed plat kan kammen.							
Vraag 34							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen vinden dat ze er goed uit zien	Maar	Andere kinderen vinden dat ze er niet zo goed uit zien	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						

	Februari	April
Schaalscore	23	24
Percentiel	75	91

Onderdeel gedragshouding

Vraag 5							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zijn vaak niet tevreden over de manier waarop ze zich gedragen	Maar	Andere kinderen zijn meestal tevreden over de manier waarop ze zich gedragen	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x
Vraag 11							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen doen meestal de dingen zoals het hoort	Maar	Andere kinderen doen vaak de dingen zoals het niet hoort	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						
Vraag 17							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen doen meestal wat van hen wordt verwacht	Maar	Andere kinderen doen vaak niet wat van hen wordt verwacht	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						
Vraag 23							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen komen in moeilijkheden door de dingen die ze doen	Maar	Andere kinderen doen meestal geen dingen waardoor ze moeilijkheden krijgen	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.						x	
April							x
Vraag 29							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen doen dingen waarvan ze weten dat ze niet mogen	Maar	Andere kinderen doen bijna nooit dingen waarvan ze weten dat ze niet mogen	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.						x	
April							x
Vraag 35							

	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen gedragen zich erg goed	Maar	Andere kinderen vinden het vaak moeilijk zich goed te gedragen	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						

	Februari	April
Schaalscore	22	24
Percentiel	95	99

Onderdeel gevoel van eigenwaarde

Vraag 6							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zijn vaak ontevreden over zichzelf	Maar	Andere kinderen zijn best wel tevreden over zichzelf	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x
Vraag 12							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen vinden de manier waarop hun leven gaat niet zo fijn	Maar	Andere kinderen vinden de manier waarop hun leven gaat wel fijn	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x
Vraag 18							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zijn tevreden met zichzelf als persoon	Maar	Andere kinderen zijn vaak niet tevreden met zichzelf als persoon	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						
Vraag 24							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zijn gelukkig met het soort kind dat ze zijn	Maar	Andere kinderen willen vaak liever iemand anders zijn	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.	x						
April	x						
Vraag 30							
	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen zijn erg blij met hoe ze zijn	Maar	Andere kinderen zouden graag anders willen zijn	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April	x						
Opmerking: tijdens de afname in februari vertelt X dat hij wel iemand anders zou willen zijn. Bijvoorbeeld iemand die al ouder is en al echt werk doet. In april vertelt X dat hij blij is met hoe hij is omdat hij best een leuk leven heeft.							
Vraag 36							

	Helemaal waar	Beetje waar	Sommige kinderen vinden de manier waarop ze veel dingen doen niet goed	Maar	Andere kinderen vinden het prima zoals ze de dingen doen	Beetje waar	Helemaal waar
Febr.							x
April							x

	Februari	April
Schaalscore	18	24
Percentiel	24	96

Bijlage 8. Gesprek X februari 2010

X vindt het leuker op zijn nieuwe school. *Meestal gaat hij er met plezier naar toe, behalve als hij moe is.* (1) Eigenlijk is hij best vaak moe, vindt hij zelf, dit komt omdat hij niet zo goed slaapt. Dan ligt papa bijvoorbeeld te snurken en daar wordt hij wakker van. Of hij moet nog nadenken over dingen. Welke dingen, dat zegt hij liever niet.

Het leuke van de nieuwe school is dat hij niet steeds de schuld krijgt van dingen. Op zijn vorige school kreeg hij dit wel. *De juf zei dan altijd dat hij iets gedaan had en nooit kreeg iemand anders de schuld.* (2) Dan werd X heel erg boos. Eigenlijk werd hij steeds vaker boos en daarom ging het niet meer zo goed.

Op deze school zit hij voor zijn lezen. Dat is saai, maar niet moeilijk. *X vindt dat hij al heel goed kan lezen.* (3) Eigenlijk vindt X niets moeilijk, het meeste is gewoon saai. Als ik zeg dat veel kinderen het woordje saai gebruiken als ze iets eigenlijk moeilijk vinden, moet hij lachen. Of dat bij hem ook zo is, weet hij niet, maar hij denkt van niet. *Want rekenen vindt hij echt heel saai en hij vindt wel dat hij dit goed kan.* (4). *Werken op school vindt hij stom en saai* (5). *Hij werkt het liefst snel want dan is hij eerder klaar* (6). *Hij is de snelste van de hele klas* (7)

Op deze school krijgt hij wel eens een compliment. (8) *Maar niet meer dan andere kinderen, hoor!* (9) Want hij is niet het lievelingetje van de juf. Dat wil hij ook niet. *Als hij een compliment krijgt dan is dat vaak over zijn kleren* (10) *of over iets wat hij heeft geknutseld* (11). *X vindt dat hij goed kan knutselen.* (12) Hij kan ook andere dingen, maar hij weet eigenlijk niet wat. *De juf vindt dat hij goed kan opruimen* (13), *maar dat is niets, want dat is niet moeilijk.* (14)

Thuis zegt mama wel vaak wat hij allemaal goed kan, bijvoorbeeld meehelpen met koken. (15) Verder weet hij het niet.

	Gespreksmoment
Feedback positief	8, 10, 11, 13, 15
Feedback negatief	
Je met jezelf vergelijken	
Je met mensen om je heen vergelijken	2, 7, 9
Positieve zelfwaardering	3, 4, 12
Interne locus of control	
Externe locus of control	14
Demotivatatie voor school en leren	1, 5, 6

Bijlage 9. Gesprek X april 2010

X vindt het leuk op deze school. Want de kinderen zijn leuk, de klas ziet er leuk uit en de juf is ook leuk. Fijn is ook dat hij helemaal geen moeilijk werk hoeft te doen. Hij vindt dit wel een beetje raar, maar dat geeft niet. Voor hem hoeven ze het nog even niet te veranderen.

De juf wil soms wel dat hij werkt, maar hij mag nu gewoon zeggen dat hij het nog niet wil. Omdat hij het moeilijk vindt of omdat hij er op voorbereid wil worden. De juf luistert dan en dan maken ze afspraken. X vindt dit wel goed.

Op dit moment speelt hij vooral met de knex. Dat doet hij alleen of samen met K. *Andere kinderen zeggen dat ze het mooi vinden wat hij maakt. (1) De juf zegt dat hij er de beste in is (2). Dat is niet zo, want K. kan het beter (3). Maar X heeft wel mooie dingen gemaakt (4) en hij wordt er steeds beter in (5).* Als iets niet lukt, wordt hij niet meer zo snel boos. Meestal probeert hij het gewoon opnieuw te maken. *Want dan heeft hij gewoon niet goed gekeken of zo (6).* Als andere kinderen zich er mee bemoeien, wordt X wel boos. *Dan raak ik in de war en dat komt dan door wat zij doen. (7)* Onaardige dingen worden er eigenlijk nooit gezegd. Want dit is wel een aardige school hoor. *De kinderen en de juffen zeggen meestal aardige dingen. (8)* Als ik vraag wat X de afgelopen weken heeft geleerd, zegt hij; *ik kan nu dingen vertellen aan de juf (9), dat deed ik eerst niet (10). En ik heb geleerd dat ik heel veel dingen goed kan, die ik eerst niet wist. (11) Bijvoorbeeld dat ik goed stil aan mijn tafel kan zitten (12) en dat ik andere kinderen kan helpen. (13) En ik ga nu ook gewoon jouw klas inlopen als ik iets wil laten zien, dat zou ik eerst toch nooit doen! (14)*

	Gespreksmoment
Feedback positief	1, 2, 8
Feedback negatief	
Je met jezelf vergelijken	5, 10, 11, 12, 13, 14
Je met mensen om je heen vergelijken	3
Positieve zelfwaardering	4, 9
Interne locus of control	6
Externe locus of control	7
Demotivatie voor school en leren	

Bijlage 10. Gesprek leerkracht X februari 2010

X vertelt vaak aan zijn leerkracht dat hij bepaalde dingen kan.(1) Bijvoorbeeld het bakken van ingewikkelde taarten of het koken van een avondmaaltijd. De leerkracht kent hem nog niet lang genoeg, vindt zij zelf, om dit soort uitspraken naar waarde in te schatten. Ze twijfelt met enige regelmaat of X datgene wat hij vertelt dat hij kan, ook echt kan. Als X uitspraken doet over wat hij kan, geeft de leerkracht hierop meestal een neutrale reactie, een enkele keer reageert ze bevestigend. (2)

Ze ziet X als een moeilijke prater. Hij neemt geen deel aan de gesprekken over waarom je op de Z. zit, praat niet over het moeilijk kunnen lezen en ook niet over alle werkjes waar hij nog niet aan hoeft te werken. Hij vertelt niet over zijn vorige school, niet over vriendjes, leerkrachten of leervakken. Als de leerkracht met hem bespreekt dat hij een bepaald werkje op zijn vorige school altijd moeilijk vond, zegt X dat hij dit niet moeilijk vond, maar saai.(3)

Op maandagochtend vertelt hij wel iets in de kring, tot nu toe is dit altijd hetzelfde verhaal. Soms wordt het verhaal in een andere volgorde verteld.

X heeft veel kwaliteiten. Hij kan heel mooi tekenen, goed bouwen, spelen met knex en lego. X kan hierover trots vertellen. (4) Van zijn klasgenoten en van de leerkracht krijgt hij regelmatig complimenten over deze werkjes.(5) Dit lijkt X lastig te vinden. Meestal reageert hij door te zeggen dat iets ook helemaal niet moeilijk was,(6) of dat het niks voorstelde. (7) Wel laat hij merken dat hij deze dingen beter kan dan een aantal andere kinderen. (8) Dit doet hij op een positieve manier, hij wil deze kinderen graag helpen. De kinderen worden ook graag door hem geholpen.(9)

De leerkracht heeft het idee dat X ruim voldoende aansluiting heeft met de andere kinderen in de klas. De kinderen zoeken hem op.(10) Zelf neemt hij weinig initiatief tot contact. Contact met anderen laat hij wel toe. Een specialer contact heeft hij volgens de leerkracht met één andere leerling.

X houdt zich goed aan de regels, de leerkracht hoeft hem eigenlijk nooit te vertellen wat de regels zijn. De leerkracht realiseert zich dat ze hem hiervoor (te) weinig complimenteert.(11) Hij is netjes op zijn spullen en kan heel boos worden wanneer anderen zijn spullen vies maken, kwijt maken of stuk maken. Als hij dit zelf doet, ontkent hij dit en wijst hij naar de ander. (12)

Met frustraties kan X moeilijk om gaan. Als X boos of gefrustreerd raakt, gaat hij schelden, schoppen, slaan, met spullen gooien. Hij is dan sterk op de ander gericht.

(13) Hij lijkt buiten zichzelf te raken en niet meer door te hebben wat hij doet. Hij moet dan letterlijk uit de situatie worden gehaald, om tot rust te kunnen komen.

X moet af en toe een schoolwerkje uit een boek maken, meestal mag hij zelf kiezen wat hij gaat doen aan zijn tafel. *De leerkracht zag op leergebied veel spanning toen hij toetsen moest maken.*(14) *Als hij aan schoolvakken moet werken,, lijkt hij te treuzelen* (15), *tijd te rekken* (16), *naar het toilet gaan* (17), *etc.* De druk is er nu afgehaald, X hoeft vrijwel geen schoolwerk meer te maken. De leerkracht merkt nu nog weinig spanning bij X. *Het vermijdingsgedrag is voorbij.* (18) *De leerkracht valt op dat X niet kan vertellen wat hij goed doet op leergebied.*(19) *Hij kan geen een vak noemen* (20), *en heeft ook moeite met het noemen van bepaalde leeronderdelen. Dit lukt hem uiteindelijk wel bij rekenen. Daar noemde hij uiteindelijk de plussommen.* (21)

In contact met anderen vindt de leerkracht hem bijzonder. Hij neemt taal vaak letterlijk, draait met zijn ogen als je hem aankijkt en reageert gespannen op lichamelijk contact.

De leerkracht vindt dat ze X rustig benadert. Ze laat hem zijn gang gaan. Ze *complimenteert hem af en toe met zijn gedragshouding* (22) *en met het resultaat van werkjes.*(23) *Ze doet dit zeker niet dagelijks. De leerkracht denkt dat ze X meer kan complimenteren dan ze op dit moment doet.*(24)

	Gespreksmoment
Feedback positief	2, 5, 9, 10, 22, 23
Feedback negatief	11, 24
Je met jezelf vergelijken	
Je met mensen om je heen vergelijken	8
Positieve zelfwaardering	1, 4, 21
Interne locus of control	
Externe locus of control	6, 7, 12, 13, 19
Demotivatie voor school en leren	3, 14, 15, 16, 17, 18, 20

Bijlage 11. Gesprek leerkracht X april 2010

De leerkracht geeft aan dat ze vindt dat X gegroeid is in zijn vaardigheid om aan te geven of hij iets moeilijk vindt of makkelijk. (1) Hij doet dit niet alleen op de momenten dat dit van hem gevraagd wordt, maar komt er nu ook zelf mee. Dit zou hij twee maanden geleden nog niet gedaan hebben.

*Hij ging echt zeggen: "Ik wil niet voetballen in de gymzaal, ik vind het fijner om dit buiten te doen. Ik kan dit niet goed." (2). X kon er nu zelf voor kiezen op een rustige, maar toch duidelijke manier. Voorheen zou hij boos geworden zijn of het toch gewoon gedaan hebben. Het gedrag van de leerkracht zou ook anders zijn geweest. "Ik ben me er nu van bewust geworden dat ik anders op hem moet reageren. Eerst zou ik hem overgehaald hebben om toch mee te doen, *nou geef ik hem een compliment omdat hij naar zichzelf luistert.*" (3). "Eigenlijk ben ik hier ook in veranderd. Ik denk er nu anders over dan twee maanden geleden en doe daarom ook anders. Ik vind het nu niet zo erg meer dat hij nog weinig schoolwerk doet, want ik zie dat andere dingen nu even belangrijker zijn.". "Het heeft dus ook opgeleverd dat ik hem nu beter kan begeleiden en kan helpen. *Ik geef nu complimenten voor de keuzes die hij maakt (4) en de dingen die hij doet (5). Daarbij probeer ik om ook in mijn houding uit te stralen dat ik het goed vind wat hij doet (6) "**

Op het werken aan schoolwerk heeft het nog geen positieve invloed. X wil en kan nog niet werken aan schoolwerk. Ook dit kan hij nu wel echt vertellen. Bijvoorbeeld: "Toen ik X vroeg of hij al een schrijfschrift had, zei hij: Nou uhh, ja maar ik vind schrijven echt niet fijn, echt heeeeeeel vervelend"(7). Het is opvallend dat hij dit nu zegt, dit deed hij eerst echt niet.

*Het letterlijk zeggen dat hij iets moeilijk vindt, doet hij af en toe. (8) Meestal gebruikt hij nu woorden als vervelend, niet fijn. Eerst gebruikte hij vooral het woord saai. Dit doet hij nog maar zelden. De gebaren die hij gebruikte om iets aan te geven, gebruikt hij nu ondersteunend. *Hij zal nu ook niet meer aan werk beginnen en gaan treuzelen, zoals hij eerst deed. In plaats daarvan zal hij het nu vertellen.*(9)*

Hij weet nu dat hij dit gewoon mag zeggen, zo lijkt het.

De leerkracht vindt dat ze veel complimenten geeft, vooral op het knutselwerk (10), tekeningen (11) en ook wel op knex en lego werkjes (12). Ook op het proces geeft ze nu complimenten. (13) Ze geeft geen compliment om het compliment, als ze het geeft, meent ze het ook echt. (14)

Dat wat hem niet zo goed lukt, maakt hem geen minder persoon. Dit moet hij nog ervaren. De leerkracht denkt dat dit nog veel tijd gaat kosten.

De klasgenoten van X zijn positief over datgene wat hij doet in de klas. (15) Hij krijgt vooral van W. veel complimenten. (16) X zwakt nog wel af en toe complimenten af. (17) Het oefenen met zelf opschrijven of tekenen waar hij goed in is, heeft hem volgens de leerkracht wel geholpen. X doet deze oefening heel trouw (18) en hij lijkt er ook lol in te hebben. (19)

Het bouwen van een feestje toen hij zijn eerste vaardigheid had behaald, vond de leerkracht echt heel leuk. *X werd in het zonnetje gezet en heeft ook echt gestraald. (20) Van de andere kinderen kreeg hij ook complimenten. (21) Hij heeft hier ontzettend van genoten.*

	Gespreksmoment
Feedback positief	3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 21
Feedback negatief	
Je met jezelf vergelijken	1, 3, 7, 8
Je met mensen om je heen vergelijken	
Positieve zelfwaardering	18, 19
Interne locus of control	
Externe locus of control	17
Demotivatatie voor school en leren	9

Bijlage 12. Gesprek moeder X februari 2010

Sinds X naar de Zwengel gaat, gaat het volgens moeder wat beter met hem. Hij heeft minder problemen om naar school te gaan. Hij klaagt nog wel veel over hoofdpijn en *heeft hij niet altijd zin in school.*(1) Op zijn vorige school was dat anders, *daar ging hij echt niet graag naar toe.*(2)

De schuld hiervoor legt X bij de school.(3) Daar kreeg hij altijd de schuld van dingen, ook als hij iets niet had gedaan.

Moeder denkt dat X soms moeilijke dingen vermijdt (4). Zo weigert hij om de klok te lezen, omdat dit saai is. Hij kan dan reageren met; 'doe het zelf' of 'zo'n klok is stom'.(5) Eigenlijk vindt hij dit heel moeilijk, maar dat zegt hij niet. X wil dingen graag goed doen. Als dingen niet lukken, frustreert hem dit wel. Hij kan dan boos worden. Meestal rent hij dan naar zijn kamer. Hij reageert zich wel eens af op datgene wat hij aan het doen was. *Hij moppert er dan over dat de persoon of het ding waar hij mee bezig is, niet mee werkt.*(6)

Thuis krijgt X wel complimenten.(7) Zijn broer en zussen zijn slim en hij vindt veel dingen moeilijk. Daarom wordt hij wel extra geholpen. Of hij zich met hen vergelijkt, weet moeder niet. *X kan het wel zeggen als hij ergens goed in is* (8) denkt moeder. Hij is in die dingen ook echt goed. Zo helpt hij mee in het huishouden of in de tuin. *X roept wel eens dat hij de beste is.*(9)

	Gespreksmoment
Feedback positief	7
Feedback negatief	
Je met jezelf vergelijken	
Je met mensen om je heen vergelijken	9
Positieve zelfwaardering	8
Interne locus of control	
Externe locus of control	3, 5, 6
Demotivatatie voor school en leren	1, 2, 4

Bijlage 13. Gesprek moeder X april 2010

Moeder merkt dat X met veel plezier naar school gaat. Hij vindt de taxirit vervelend, omdat het zo lang duurt. X vraagt regelmatig aan moeder of zij hem naar school wil brengen. Op school vindt X het gezellig, denkt moeder. Dit was op zijn vorige school wel anders. X wilde toen niet graag naar school. Hij had regelmatig hoofdpijn en klaagde veel over dingen die op school gebeurden. Nu klaagt X niet meer. Hij vertelt wel eens wat hij op school heeft gedaan. *Hij laat tekeningen die hij op school heeft gemaakt ook trots thuis zien.*(1) De druk is er af, X is geduldiger, niet meer zo agressief. Hij is ook veel vrolijker geworden. *Mensen uit de buurt en uit de familie hebben hierover ook positieve opmerkingen gemaakt, zowel tegen moeder als tegen X zelf.*(2) Ze zeggen dat hij veel liever is en rustiger.(3) Hij heeft laatst met een jonger neefje gespeeld. *Dit deed hij heel geduldig en daar kreeg hij van zijn tante ook complimenten over.*(4) Hij zit gewoon veel lekkerder in zijn vel. *Thuis geven zijn ouders hem veel complimenten.*(5) Vooral voor de dingen die hij goed doet, want X kan thuis heel veel. Zo helpt hij goed mee in het huishouden en in de tuin. *Moeder geeft complimenten als: wat moet ik doen zonder jou,*(6) *of zonder jou ben ik nergens.*(7) *Moeder denkt wel dat X in de gaten heeft dat hij in heel veel dingen goed is* (8). Zo is hij heel netjes en geordend en kan hij goed schoonmaken. Hij kan ook goed een ruimte inrichten. *Laatst vroeg zijn broer aan hem om hem te helpen met het opruimen en inrichten van zijn kamer, omdat X dit zo goed kan.*(9) *Als X thuis een compliment krijgt, zwakt hij dit niet af.*(10) *X kan trots vertellen dat hij iets goed kan.*(11) *Vaak zegt hij ook dat hij de beste is in iets.*(12) Moeder denkt niet dat hij zichzelf altijd met anderen vergelijkt. *Zo vindt hij dat hij goed kan lezen, terwijl hij nog niet zo goed leest als zijn leeftijdsgenoten.*(13) Daar hoor je hem niet over.

	Gespreksmoment
Feedback positief	2, 3, 4, 5, 6, 7, 9
Feedback negatief	
Je met jezelf vergelijken	13
Je met mensen om je heen vergelijken	12
Positieve zelfwaardering	1, 8, 11
Interne locus of control	10
Externe locus of control	
Demotivatie voor school en leren	

Bijlage 14 Behandelsessie 1 t/m 10

In deze bijlage volgt een overzicht van de sessieplannen zoals zij zijn uitgevoerd, inclusief evaluatie en formele inhoudsanalyse. Voor voorbeelden van werk met X, zie bijlage 20.

Sessieplan 1

Datum: 15 maart 2010

Materialen: - gekleurd papier
- tekenpapier
- tekenpotlood
- kleurpotloden
- schrijfmateriaal

Beginsituatie	X en ik kennen elkaar van de onderzoekssituatie. We zien elkaar dagelijks. X weet, naar aanleiding van het laatste onderzoeksmoment, dat we vandaag samen gaan werken. X voelt zich veilig bij mij.
Aandachtspunten	Activiteiten
Gebruik het woord 'we'.	1. Gesprekje over welke dingen je allemaal kunt leren. Moet X ook dingen leren, vindt hij? Introductie van de te leren vaardigheid: 'Ik kan vertellen wat ik makkelijk vind'. Samen bekijken of dit de vaardigheid wordt, of dat X een ander idee heeft.
Lang stil staan bij dit onderdeel! Ik schrijf, laat X evt. tekenen.	2. Wat heeft X er aan als hij de vaardigheid beheerst? Wat is het nut? Wat levert het hem op?
Geef X ruimte. Alles is goed. Enthousiasme tonen!	3. Hoe gaan we de vaardigheid noemen? Laat evt. nadenken over helden/stripfiguren die deze vaardigheid vast beheersen, als X er niet uitkomt. Evt. logo laten ontwerpen. Bedenk iets/iemand die jou helpt de vaardigheid te oefenen (totemfiguur). Bekijk samen doelenmuur van de schakelklas als X het niet goed begrijpt. 4. Supporters zoeken. Vraag naar wat supporters doen, wat heb

je er aan? Het liefst meteen de kinderen bij elkaar brengen om te vragen of ze het willen en verwachtingen uit te spreken.

Nabespreking:

Hoe vond X het? Ziet hij het zitten? Samen aan leerkracht vertellen wat X heeft gedaan.

Evaluatie

Waarneming

X kon meedenken over de te leren vaardigheid. Hij lachte een aantal keren(1).

Aanvankelijk kon hij geen voordelen van de te leren vaardigheid bedenken. Toen ik er eentje noemde, wist hij er nog drie te noemen.

X heeft de vaardigheid de mammo genoemd. Hij heeft de rest van de tijd gezocht naar een totemfiguur. Het onderwerp 'supporters' heb ik niet meer aangestipt. Afgesloten met de opdracht de totemfiguur uit te printen en een logo te ontwerpen zodat we deze de volgende sessie kunnen opplakken en in de map stoppen.

Interpretaties

X oogde ontspannen en enthousiast (2). Hij lijkt het leuk te vinden dat hij met mij gaat werken(3). Hij lijkt enthousiast over de te leren vaardigheid (4). Toen hij de vaardigheid iets wilde aanpassen (5), leek hij wat onzeker. Hij leek opgelucht toen ik hierop positief reageerde (6).

Product

X wilde de vaardigheid veranderen in: aangeven wat ik makkelijk of moeilijk vindt. Hij wilde moeilijk er in, omdat hij dit makkelijker vindt. X heeft de vaardigheid een naam kunnen geven en hij heeft een totemfiguur gezocht. Met dit laatste is hij nog niet klaar. Ook moet hij het logo nog ontwerpen.

Proces

Proces

X is positief benaderd. We hebben samen kunnen bekijken welke vaardigheid voor X goed was om te leren. X heeft zelf gekozen de vaardigheid die ik had bedacht iets te veranderen. Hij durfde dit tegen mij te zeggen. Ik heb hem genoeg ruimte gegeven en positief benaderd.

	Behandelmoment
Feedback positief	6
Je met jezelf vergelijken	
Positieve zelfwaardering	
Interne locus of control	5
Positieve werkhouding	1-2-3-4

Sessieplan 2

Datum: 16 maart 2010

Materialen: - gekleurd papier
- tekenpapier
- tekenpotlood
- kleurpotloden
- schrijfmateriaal

Overig: Vraag leerkracht:

- hoe laat supporters tijd hebben voor uitleg.
- of we in de klas totemfiguur mogen plakken om 10.45.
- of ze er bezwaar tegen heeft dat het feestje wordt gevierd met de klas.

Beginsituatie	De vorige bijeenkomst is goed verlopen. X was enthousiast en heeft ook buiten het begeleidingsmoment om nog aan de totemfiguur en kaft van zijn boekje gewerkt. X heeft tussendoor twee keer laten zien waar hij aan gewerkt heeft. Met moeder is contact geweest over te leren vaardigheid. Zij gaf een concrete situatie waarin X nooit zegt dat hij het moeilijk vindt (als hij digitale klok moet lezen). Deze gaan we vandaag samen oefenen.
Aandachtspunten	Activiteiten
Vraag wat X heeft bedacht, gedaan en er van vond. Stimuleer eigenheid!	1. Korte terugkoppeling van de vorige bijeenkomst. Vragen naar de werkjes van X die hij in de klas heeft afgemaakt. Kaft vooraan in de map stoppen. Totemfiguur op zijn tafel plakken.
Stimuleer eigen ideeën.	2. Supporters zoeken. Vraag naar wat supporters doen, wat heb je er aan? Het liefst meteen de kinderen bij elkaar brengen om te vragen of ze het willen en verwachtingen uit te spreken. Vraag ook naar wat nog meer zou kunnen helpen!
Stimuleer eigen ideeën.	3. Plan maken om te vieren als het gelukt is. Laat ideeën uit X komen.
Benoemen wat X	4. Beschrijven: laat eens zien hoe je gaat doen als mama vraagt

goed doet.	hoe laat het is en jij 'de mammo' beheerst? Eventueel naspelen. 5. Uitspreken dat je denkt dat het X gaat lukken. Met reden! Je kunt dingen nu al heel eerlijk aan mij vertellen of voor mij tekenen.
Geef X ruimte om het in te richten zoals hij dit wil. Stimuleer maar dwing niet.	6. Vaardigheid oefenen: notatieformulier bespreken. Wanneer wil X oefenen? Welke situaties?
Positieve feedback geven.	Nabespreking: Peil het vertrouwen bij X. Laat X zelf feedback geven over hoe hij vindt dat hij heeft gewerkt. Geef feedback over gedragshouding van X en vorderingen die hij maakt.
Evaluatie	
Waarneming	
Bij binnenkomst liet X mij meteen zijn kft zien (1). Hij pakte ook het plaatje als totemfiguur. We hebben het samen op zijn tafel geplakt. Daarna heb ik hem uitgelegd wat supporters kunnen doen. X wist voorbeelden te noemen van momenten dat supporters een team of atleet helpen. X koos twee kinderen en mij uit als supporter (2). Ik heb voorgesteld om de leerkracht ook supporter te maken. X ging hiermee akkoord. Vervolgens hebben we de kinderen en leerkracht gevraagd of zij supporter wilden worden. Zij wilden dit alle drie (3). We hebben uitgelegd wat we van hen verwachten. X kon hier ook dingen in vertellen. Met z'n tweeën hebben we een plan bedacht om de mammo te vieren. X wil trakteren. Het oefenen van vertellen dat je het moeilijk vindt om de klok te lezen hebben we maar 3 minuten gedaan. X kon meteen verwoorden wat hij eigenlijk moest zeggen. Hij vertelde ook dat hij het soms stom vindt om dit te zeggen omdat hij bang is dat hij wordt uitgelachen. Samen hebben we bedacht dat zijn moeder hem niet uitlacht. En we hebben bedacht wat X zegt als zij dit toch doet. Toen ik het vertrouwen in X uitsprak, sloeg hij zijn ogen neer en zei hij: "dank je wel" (4). X gaf aan dat hij vindt dat we samen goed gewerkt hebben. (5)	

Interpretaties

X lijkt trots te zijn op de kaft en totemfiguur die hij gemaakt heeft. Mijn positieve bevestiging leek hem nog meer trots te maken (6).

De uitleg over de supporters begreep X goed. Toen ik voorstelde de leerkracht ook supporter te maken, antwoordde hij spontaan met Ja! Ik heb het idee dat hij dit leuk vindt, maar ook spannend, want toen we het gingen vragen, wilde hij dat ik het aan de leerkracht vroeg.

Het oefenen van het zeggen dat X het moeilijk vindt om klok te lezen, lukte X, al liet hij wel lichte weerstand zien. Hij kon goed aangeven waar hij bang voor was. Hij leek daarna genoeg vertrouwen te hebben de opdracht uit te voeren (7). Toen ik vervolgens het vertrouwen in hem uitsprak (8), werd hij wat verlegen. Hij kon het wel ontvangen.

Product

Kaft, totemfiguur en supporters zijn geregeld. De mammo voor thuis is geoefend. Het beginnen met het notatieformulier heb ik uitgesteld tot de volgende keer.

Proces

X liet zijn werk meteen zien, waarop ik positief bevestigend reageerde. X accepteerde de twee complimenten. Hij leek ze toe te schrijven aan zichzelf. Het zoeken van de supporters ging vlot. X wist wat hij wilde en stond ook open voor mijn aanvulling. Hoewel ik twijfelde of ik het moest beïnvloeden leek het mij voor het proces van X goed als zijn leerkracht hier als supporter bij betrokken is. Achteraf goed dat ik het gedaan heb, X leek enthousiast hierover.

Het oefenen van de mammo thuis ging goed, al zag ik ook wat weerstand. Ik weet niet zeker of ik er goed aan heb gedaan 'thuis' erin te betrekken. De komende sessie even kijken hoe dit gaat.

Goed om af te sluiten en het notatieformulier er niet doorheen te duwen.

Belangrijk! Bespreek na deze bijeenkomst met moeder X en leerkracht dat zij X kunnen vertellen waarom zij denken dat het X gaat lukken.

	Behandelmoment
Feedback positief	3-4-6-8
Je met jezelf vergelijken	
Positieve zelfwaardering	5
Interne locus of control	7
Positieve werkhouding	1-2

Sessieplan 3

Datum: 18 maart 2010

Materialen: - notatieformulier
- schrijfmateriaal

Beginsituatie	X wil de mammo gaan oefenen. Hij heeft een totemfiguur (Mario) en heeft supporters (S+R+ leerkracht + Neelke). De supporters zijn geïnstrueerd en weten wat ze moeten doen. We hebben bedacht wat we gaan doen als het gelukt is en zijn nu klaar voor de eerste oefening.
Aandachtspunten	Activiteiten
Ga in op beleving van X	1. Korte terugblik op de vorige keer.
Eventueel model leren.	2. Vaardigheid oefenen: notatieformulier bespreken. Wanneer wil X oefenen? Welke situaties? Heeft X de afgelopen dagen al (stiekem) een beetje geoefend?
Ingaan op positieve ervaringen van afgelopen dagen.	Ook al even oefenen in rollenspel.
Maak dit duidelijk, zodat t straks gaat zoals X wil.	3. Wat doen we als X de mammo vergeet? Afspreken, ook met leerkracht.
Positieve houding.	4. Concreet afspreken wat X gaat doen. Vertrouwen uitspreken dat het gaat lukken. Evt. opdracht geven
	Nabespreking: Peil het vertrouwen bij X. Positief afsluiten.
Evaluatie	
Waarneming	X loopt lachend met mij mee (1). Hij vraagt wat we gaan doen. Als ik het notatieformulier laat zien, frons hij even zijn wenkbrauwen. Ik leg hem uit hoe hij door kruisjes te zetten, kan bijhouden of hij iets makkelijk of moeilijk vindt. X zegt dat hij denkt dat hij dit kan (2). Hij lacht hierbij. De mammo oefenen in rollenspel vindt X niet nodig. Hij kan het al (3). Hij geeft hierbij een voorbeeld, wat hij inderdaad goed

doet. Ik geef hem hiervoor een compliment (4).

We spreken af dat X probeert om 5 dagen te oefenen. Hij mag zelf weten hoeveel dingen hij opschrijft. Daarna spreken we af wat hij doet als hij de mammo vergeet terwijl dit wel nodig is. Bijvoorbeeld doordat hij dan iets tegen zijn zin gaat doen, omdat hij niet zegt dat hij het moeilijk vindt. X vindt dat zijn leerkracht het wel tegen hem mag zeggen als ze denkt dat hij het vergeet. Hij zegt dat hij wil dat de leerkracht het dan tegen hem zegt en niet tegen alle kinderen.

Interpretaties

X is enthousiast (5). Bij het notatieformulier leek hij even te schrikken. Hij luisterde aandachtig (6) naar de uitleg en liet daarna weer enthousiasme zien (7). Vijf dagen oefenen leek X niet lang te vinden. X staat voorzichtig open voor feedback van zijn leerkracht. X lijkt het prettig te vinden dat hij hierover van te voren mee mag denken. Hij lijkt dit ook serieus te doen (8).

Product

Het notatieformulier is uitgelegd. X kan nu echt aan de slag met het oefenen van de vaardigheid. Hij gaat dit nu vijf dagen proberen. Het stappenplan doorlopen gaat goed. Het rollenspel wilde X liever niet spelen. Dit hebben we overgeslagen.

Proces

X is actief bezig met zijn leerproces. Hij oefent invloed uit op het proces. Ik kon veel positieve bevestiging geven. Het rollenspel heb ik geschrapt, omdat ik datgene wat X aangeeft serieus wil nemen. Hij kon wel goed zeggen dat hij iets makkelijk of moeilijk vindt, dit stukje is wel goed geoefend.

	Behandelmoment
Feedback positief	4
Je met jezelf vergelijken	
Positieve zelfwaardering	2-3
Interne locus of control	
Positieve werkhouding	1-5-6-7-8

Sessieplan 4

Datum: 23 maart 2010

Materialen: - A3 tekenvel
- schaar
- (kleur)potloden
- computer met internet

Beginsituatie	De vorige bijeenkomst was X erg enthousiast. Hij heeft besloten de mammo op school te gaan oefenen met het notatieformulier. Hij wil het de hele dag proberen. Afgesproken is dat de leerkracht mag vragen of X aan de mammo moet denken. Als X niet aan de mammo wil denken, zegt hij nee. Thuis oefent X de mammo alleen tijdens het koken. X heeft 5 dagen geoefend.	
Aandachtspunten	Activiteiten	Evaluatie
Positief kijken, complimenteren en daarbij vergelijken met vorige keer.	1. Terugblik naar de afgelopen week: samen map bekijken. Hoe ging het met de mammo? Hoe hebben supporters gesteund?	
Wat maakt dat jij dit makkelijk vindt?	2. Ingaan op de 'ma' van mammo. Wat gaat er zo makkelijk? Hoe komt dit? Hoe voelt dit?	
Positieve insteek, ook complimenteren op knutselen	3. Knutselactiviteit: mammo gezicht tekenen en hierbij plaatjes zoeken. (begin maken)	
Positieve feedback	Nabespreking: Kort samenvatten van de sessie. Wat ging er goed (samen benoemen). Wat doen we de volgende keer?	
Evaluatie		
Waarneming		
We hebben eerst het notatieformulier uit de map besproken. X heeft meer dan een bladzijde ingevuld (1). Hij heeft aanvankelijk de kruisjes alleen bij makkelijk of		

moeilijk gezet, maar later heeft hij deze kruisjes zo gezet dat ze aangeven of iets een beetje makkelijk of heel makkelijk is. Ik heb X hiervoor gecompimenteerd (2). Ik kon ook laten zien dat hij hierin gegroeid was ten opzichte van de eerste kruisjes (3) en dat hij dit zelf had bedacht (4). X moet lachen (5). Hij legt uit dat hij het ook echt handig vindt van zichzelf (6). X zegt dat hij tevreden is over de supporters. S. heeft hem al twee keer gevraagd of hij in de map mag kijken. En R. heeft gevraagd of het al lukte. De leerkracht helpt wanneer X het vergeet, dit is maar 1 keer gebeurd. X heeft veel kruisjes gezet bij makkelijk. We hebben hier lang over gepraat. X zegt dat hij het fijn vindt dat hij zoveel kan (7), maar zegt nog wel meerdere keren dat andere kinderen dit ook kunnen. Ik heb hem er op gewezen dat dit niet zo belangrijk is. X voelt zich blij wanneer hij dingen makkelijk vindt.

Daarna zijn we aan de knutselopdracht begonnen. We hadden niet meer zoveel tijd. X heeft hieraan verder gewerkt in de klas (8). Hij begon meteen met tekenen (9) en heeft plaatjes opgezocht en uitgeprint.

Interpretaties

X heeft flink veel kruisjes gezet op het notatieformulier. Hij lijkt steeds beter te kunnen zien dat er in makkelijk en moeilijk gradaties zitten. Hij komt hier zelf mee. X lijkt trots dat hij dit zelf bedacht heeft (10) en kan het compliment wat ik geef ontvangen (11)

X geniet van de aandacht die hij krijgt van de supporters(12). Hij staat toe dat zijn leerkracht hem helpt. X is blij dat hij veel dingen makkelijk vindt. Toch vindt hij dat de meeste dingen die op zijn lijstje staan ook echt makkelijk zijn. Hij wijst naar anderen, die dit ook makkelijk vinden. Hier kom ik moeilijk doorheen.

De knutselopdracht lijkt X leuk te vinden (13). Hij begon meteen met tekenen en werkte hier lang aan. Later hoorde ik dat hij in de klas heeft verder getekend en nog plaatjes heeft gezocht. (14)

Product

X heeft uitgebreid met mij kunnen praten over het notatieformulier en over datgene wat hij makkelijk vindt. De vaardigheid mammo wordt goed geoefend. Vervolgens is hij met de tekenopdracht aan de slag gegaan. Hij kan complimenten ontvangen. Hij maakt nog vaak vergelijkingen met mensen om hem heen. X is begonnen met de knutselopdracht en is hier in de klas mee verder gegaan,

Proces

X heeft nog veel moeite met het maken van vergelijkingen met zichzelf in plaats van met anderen. Het lijkt voor hem nog niet helemaal duidelijk wat ik hierin bedoel. Vandaag heb ik X weer flink kunnen complimenteren. Ik merk dat ik hiervoor steeds meer aandacht heb en de juiste momenten weet te kiezen. Mooi is dat X gelegenheden genoeg geeft. Zijn gedragshouding en motivatie zijn beiden erg goed.

	Behandelmoment
Feedback positief	2-11-12-13-14
Je met jezelf vergelijken	3
Positieve zelfwaardering	6-7-10
Interne locus of control	4
Positieve werkhouding	1-5-8-9

Sessieplan 5

Datum: 30 maart 2010

Materialen: - A3 tekenvel
- schaar
- (kleur)potloden
- computer met internet

Beginsituatie	De vorige keer heeft X actief bijgehouden wat hij makkelijk vond en wat moeilijk. Nu heeft hij dit weer 2 dagen gedaan. Gezien de vele bijzonderheden deze week op school, heeft hij de overige 2 dagen niets bijgehouden. Hij heeft in de klas gewerkt aan de knutselactiviteit en hierbij alleen plaatjes gezocht van dingen die moeilijk zijn. Leerkracht geeft aan dat X ontspannen houding heeft en groeit in het verwoorden van mammo activiteit.
Aandachtspunten	Activiteiten
Positieve feedback.	1. Terugblik: samen de map bekijken. Complimenteren voor het werk. Kijken of we een patroon kunnen ontdekken. Zien we iets wat altijd makkelijk is?
Gericht op ik-persoon. Stimuleer interne locus of control.	2. Patroon uitdiepen: wat is altijd makkelijk <u>voor jou</u> ? Hoe komt dit? Was het ook ooit moeilijk? Ben je er in gegroeid?
	3. Knutselactiviteit vorige sessie: hoe mee verder gegaan? Waarom eerst alles wat moeilijk is gedaan? Is het niet fijner om te kijken naar wat makkelijk is? Probeer aandacht te verschuiven naar de Ma. Samen knutselen.
	4. Wanneer is X tevreden? Wanneer is de vaardigheid behaald? Zeggen wat ik zie (positief). Kort het feestje aanstippen.
Gericht op ik-persoon	Nabespreking: positieve feedback geven over leerproces: benoem wat beter gaat.
Evaluatie	
Waarneming	
	De leerkracht gaf aan dat X boos was toen ik hem kwam halen. Ik ben even bij hem

gaan zitten en heb gevraagd of hij met me mee wilde komen. Hij pakte zijn map en is met me meegelopen. In het kamertje plofte hij direct op de stoel. Hij legde zijn armen op tafel en zijn hoofd hierop. Hij keek me niet aan. Zijn map had hij op tafel gelegd. Ik ben begonnen met het bladeren in zijn map. Daarbij ben ik hardop gaan praten waarbij ik allerlei positieve dingen noemde (1). Vervolgens kregen we oogcontact. Ik benoemde wat ik dacht: "je ziet eruit alsof het niet helemaal lekker gaat". X glimlachte en zei dat hij moe was. Hierover raakten we vervolgens in gesprek. Daarna kreeg X de keus of hij met me wilde werken of liever een keer oversloeg. X koos ervoor met me te werken (2).

Ik heb benoemd dat ik zag dat zijn werk in de map er goed uit zag (3) en dat ik zag dat hij ook goed daarin had genoteerd dat hij moe was en naar huis wilde (4).

Het uitdiepen van patronen heb ik overgeslagen.

Samen hebben we de tekening bekeken. Hierop heeft X alleen aangegeven wat hij moeilijk vindt. Ik vraag waarom hij dit heeft gedaan. Hij geeft als antwoord dat hij dit het moeilijkst vindt en dus als eerste wil doen. Dan kan hij daarna het makkelijk werk doen. Ik heb hem gezegd dat ik dit erg slim van hem vind (5)

Vervolgens ben ik doorgegaan op het feestje. X heeft hier zin in (6). Hij lacht als we er over praten (7). Ik geef hem verschillende complimenten (8).

Hierna sluiten we af.

Interpretaties

X oogt bozig wanneer hij met me mee loopt. Hij gaat direct hangen en keert zich wat van me af. Als ik hardop complimenten geef terwijl ik in de map kijk (9), krijg ik weer contact met hem. Ik mag benoemen wat ik denk en X reageert hierop door te zeggen dat hij moe is. Hij oogt ook moe, in houding maar ook met wallen. X heeft slecht geslapen maar dit komt niet door school. Hij heeft daardoor moeite met op school zijn en lijkt het liefst naar huis te willen. Dit heeft hij ook op zijn notatieformulier geschreven.

Bij de tekening kon X duidelijk aangeven waarom hij bij de knutselopdracht met het moeilijke begon. Hij lijkt dit eerlijk te vertellen.

Toen we het over het feestje hadden, werd hij weer vrolijker en enthousiast (10).

Mijn complimenten leek hij te ontvangen. Toch bleef hij wat futloos, vandaar dat ik heb afgesloten.

Product

Ik had vandaag meer willen doen met X dan uiteindelijk is gelukt. X heeft de afgelopen dagen wel goed aan de mammo gewerkt, zijn map zag er netjes uit. Ook aan zijn knutselopdracht heeft X gewerkt, deze is bijna af. De 15 stappen worden nog steeds goed doorlopen.

Proces

De sessie kwam moeizaam op gang, doordat X last had van zijn vermoeidheid. Toch was het goed om te zien dat X er wel voor koos met me mee te gaan en heel goed kon aangeven wat er aan de hand was. X kon complimenten van mij ontvangen. Ikzelf vond het even moeilijk om het programma wat ik had voorbereid los te laten. Eigenlijk had ik vandaag meer willen doen. Toch ben ik blij dat ik het programma heb kunnen aanpassen aan datgene wat ik bij X zag en hij mij vertelde. Het is een opsteker dat X genoeg vertrouwen in mij heeft om te vertellen wat er aan de hand is.

	Behandelmoment
Feedback positief	1-3-4-5-8-9
Je met jezelf vergelijken	
Positieve zelfwaardering	
Interne locus of control	
Positieve werkhouding	2-6-7-10

Sessieplan 6

Datum: 6 april 2010

Materialen: - schrijfpapier
- schrijfmateriaal

Overig: Vraag leerkracht:

- of supporters (S+R) vandaag aanwezig kunnen zijn om 10.45.
- of de leerkracht een situatie kan opschrijven waarin X liet zien dat hij de vaardigheid beheerst.

Beginsituatie	X is nog actief bezig met de mamó. Ik heb tussendoor gevraagd aan de supporters en leerkracht hoe zij denken over wanneer de vaardigheid is behaald. Ze geven alle drie aan dat X het goed doet. X weet dit nog niet.	
Aandachtspunten	Activiteiten	Evaluatie
	1. Bekijken van de map. Positief benoemen wat X heeft gedaan. Wanneer denkt X dat de vaardigheid behaald is? Daarna gaan vragen of supporters kunnen komen en deze vraag ook aan hen stellen + briefje leerkracht laten zien. 2. Concreet voorbereiden van het feestje: plan op papier en vragen of onderwijsassistent kan helpen. 3. Bekijken van de knutselactiviteit: kan deze helpen bij het uitleggen van wat X heeft gedaan? 4. Opdracht voor de volgende keer: voorbereiden feestje zodat het de volgende keer ook gehouden kan worden. Nabespreking:	
Evaluatie		
Waarneming	X komt mij vandaag halen, in plaats van ik hem (1). Hij loopt met zijn map mijn klas binnen. Als een van mijn leerlingen aan hem vraagt wat hij komt doen, zegt hij dat hij met mij gaat werken. Ik draag mijn klas over aan mijn onderwijsassistent en ga met X apart zitten. X laat de poster zien, nu hij af is. Ik vraag wat hij er van vindt en hij geeft uit zichzelf aan dat hij vindt dat de poster goed is gelukt (2). Hij vindt de tekening het mooist (3). Hij heeft het knutselwerkje helemaal alleen gemaakt. Ik	

complimenteer hem met zijn werk (4) en ga in op details.

Vervolgens kijken we samen in zijn map. X heeft nog meer kruisjes gezet. Omdat zijn notatieformulier vol was, heeft hij zelf een nieuw blaadje gemaakt (5). Ook hiervoor krijgt hij van mij complimenten (6). We ontdekken samen dat hij eigenlijk maar twee dingen moeilijk vindt: niet weten wat je moet doen en wachten. Er is veel meer wat X makkelijk vindt. Hij zegt zelf dat hij dingen die hij niet leuk vindt, moeilijk vindt. En dingen die hij wel leuk vindt, vindt hij ook makkelijker om te doen. We concluderen samen dat hij veel dingen makkelijk vindt en dat hij dit al heel goed kan opschrijven (7). Ik vraag hem of hij vindt dat hij de mammo heeft behaald. X vindt van wel en de map is zijn bewijs. Hij vraagt wat ik vind. Ik moet lachen en vraag wat hij denkt dat ik vind. X zegt dat hij het niet zeker weet, maar dat hij denkt dat ik vind dat hij het goed heeft gedaan. Ik bevestig hem hierin (8). Daarna vragen we het aan zijn supporters, die allebei zeggen dat hij het gehaald heeft (9), omdat hij het goed opschrijft en omdat hij het ook aan de juf kan vertellen, bijvoorbeeld bij de gymles. De leerkracht heeft een kaart geschreven, die het verhaal van de supporters bevestigt. (10) Tijd dus: voor een feestje. We spreken concreet af wie wat doet en wanneer het feestje gevierd wordt. X gaat lachend terug naar de klas (11).

Interpretaties

X was deze keer enthousiast en vrolijk. Hij was trots op zijn knutselwerkje en op zijn map. De complimenten die hij van me kreeg heeft hij ontvangen. Hij zwakte ze niet af en hij kon ook zichzelf waarderen, toen we spraken over het knutselwerkje. X leek ook echt te vinden dat hij de vaardigheid beheerst. Hij heeft zin in het feestje.

Product

De vaardigheid mammo is beheerst. X is de afgelopen periode gegroeid in het aangeven wat hij makkelijk en moeilijk vindt. De achterliggende gedachten, dat X op deze manier positieve ervaringen opdoet, positieve feedback ontvangt, merkt dat hij dingen kan, zichzelf gaat waarderen, minder vergelijkt met kinderen om hem heen en oefent met de interne locus of control, lijken terecht te zijn. Het uiteindelijke produkt kan straks zijn dat we een vaardigheid verzinnen die hier wat directer mee te maken heeft. Nu eerst het 15 stappenplan afronden!

Proces

X maakt een positief proces door. Hij lijkt te groeien, vooral in het ontvangen van complimenten, maar ook in het maken van vergelijkingen met zichzelf in plaats van

met anderen en het zichzelf waarderen.

Ik zag zelf een beetje op tegen deze behandelsessie omdat de vorige sessie wat moeizaam verliep. Ik was benieuwd of X de draad weer had opgepakt. Ik hoorde positieve verhalen van zijn leerkracht, maar was er niet helemaal gerust op. Ik heb nu geleerd dat groei altijd plaatsvindt met ups en downs en dat ik wat meer vertrouwen mag hebben in X.

	Behandelmoment
Feedback positief	4-6-7-8-9-10
Je met jezelf vergelijken	
Positieve zelfwaardering	2-3
Interne locus of control	
Positieve werkhouding	1-5-11

Belangrijk: volgende keer: afstemmen met leerkracht welk moment het feestje kan plaatsvinden. (inclusief voorbereiding onderwijsassistent)

Sessieplan 7

Datum: 13 april 2010

Materialen: - puddingbroodjes
- slingers
- bordjes/vorkjes
- resultaat knutselopdracht

Beginsituatie	De vorige keer is het feestje op papier met X voorbereid. Samen met zijn onderwijsassistent heeft hij deze ochtend puddingbroodjes gemaakt. Hij heeft de mamoposter af.
Aandachtspunten	Activiteiten
Ingaan op positieve feedback door klasgenoten.	1. Ophangen van de slingers door de supporters. Resultaat knutselopdracht ophangen aan prikbord. 2. Lang zal hij leven zingen voor X. 3. X laten uitleggen waarom hij mag trakteren. Vragen aan klasgenoten of ze hem er mee hebben zien oefenen? Hebben ze gezien dat het hem is gelukt?
Feedback ook uit X laten komen.	4. Trakteren! Nabespreking: Later op de dag: hoe was t om een feestje te vieren? Waar is hij tevreden over?
Evaluatie	
Waarneming	
Samen met de supporters en de klasgenoten van X heb ik de slingers opgehangen, terwijl X met de onderwijsassistent bezig was met het maken van de puddingbroodjes. Als X de klas binnenkomt met een dienblad vol puddingbroodjes, begint de klas te zingen en klappen (1). X moet hardop lachen (2). Hij komt bij mij staan en ik vraag of hij kan uitleggen waarom we een feestje vieren. X vertelt dat hij de vaardigheid heeft behaald. Ik leg aan zijn klasgenoten uit welke vaardigheid hij heeft behaald (3) en hoe hij deze heeft geoefend. Daarna deelt X de puddingbroodjes uit. Hij krijgt van diverse klasgenoten complimenten (4), zowel over wat hij heeft gedaan als over de gemaakte puddingbroodjes. Later die dag bespreek ik het feestje met hem na. Hij zegt dan dat hij het ontzettend	

leuk vond dat iedereen begon te klappen (5). Zelfs J. terwijl ik hem niet aardig vind! Ik vraag hem ook of hij kan vertellen wat zijn klasgenoten tegen hem zeiden. Hij kan veel complimenten terughalen (6) en moet hierbij meerdere keren lachen (7).

Interpretaties

X heeft genoten van dit feestje. Zijn klasgenoten gaven veel positieve feedback aan X. X kon complimenten ontvangen, hoewel hij wel een beetje verlegen was.

Product

Het 15 stappenplan is met succes doorlopen. X kan aangeven wat hij makkelijk en moeilijk vindt. De nadruk heeft met name gelegen op datgene wat hij makkelijk vindt. De aspecten die van invloed zijn op de vorming van een zelfbeeld zijn goed aan bod gekomen (zie behandelsessie 6). De komende sessie kan gekeken worden of X de vaardigheid kan doorgeven en welke nieuwe vaardigheid hij zou willen leren.

Proces

X heeft vandaag genoten en ik heb met hem mee genoten. Het feestje was eigenlijk een groot compliment en ik was ontzettend trots op X. Ik werd nog trotser toen ik zag hoe trots hij op zichzelf was. Een fantastische positieve ervaring!

	Behandelmoment
Feedback positief	1-3-4-5-6
Je met jezelf vergelijken	
Positieve zelfwaardering	
Interne locus of control	
Positieve werkhouding	2-7

Sessieplan 8

Datum: 15 april 2010

Materialen: - schrijfpapier
- schrijfmateriaal

Beginsituatie	De vorige sessie heeft X de eerste vaardigheid behaald. Hij heeft toen zelf al genoemd wat de volgende vaardigheid is die hij wil oefenen: kijken wat hij allemaal goed kan. Hier ga ik vandaag met hem op door.
Aandachtspunten	Activiteiten 1. Korte terugblik op het feestje. 2. Afspreken van de nieuwe vaardigheid: heeft X hierover ideeën? 3. Wat heeft hij er aan als hij deze vaardigheid beheerst? Samen op zoek gaan. 4. Hoe gaat hij deze vaardigheid noemen? 5. Totemfiguur zoeken en opplakken op zijn tafel. 6. Vast nadenken over mogelijke supporters: volgende keer beslissen. Nabespreking: Vertrouwen geven: ik weet dat jij dit kunt leren, want jij kon ook heel goed eerlijk vertellen wat je makkelijk en moeilijk vond, dus lukt dit jou ook.
Evaluatie	
Waarneming	We hebben samen nog kort teruggeblikt op het feestje. X vroeg meteen wanneer we weer een feestje gingen bouwen (1). Ik heb hem gevraagd of hij nog een vaardigheid wist waaraan hij kon werken. X wist vrijwel meteen wat hij wilde: aangeven waar hij goed in is (2). Hij zegt dat hij dit soms moeilijk vindt, omdat hij niet goed weet of hij er dan ook echt goed in is. Hij heeft iets aan deze vaardigheid, want als hij weet waar hij goed in is, kan hij die dingen vaker doen. Ook kan hij dan anderen helpen die hier niet zo goed in zijn. En als hij denkt aan dingen die hij goed kan, wordt hij hier vrolijk van. Hij wil de vaardigheid 'power' noemen en hij weet ook al welk plaatje hem kan helpen: een plaatje van een vriend van Super Mario (3). We zijn dit plaatje gaan zoeken op internet en hebben dit op zijn tafel geplakt. X heeft de

opdracht gekregen om de komende dagen na te denken over dingen waar hij goed in is. Hij moet de volgende keer tenminste een ding kunnen noemen. Meer mag ook. We hebben kort de supporters besproken. X denkt dat hij het weet, maar volgende week weet hij het zeker.

Interpretaties

X is vol enthousiasme begonnen aan zijn nieuwe vaardigheid (4). Hij weet waar hij aan wil werken en gaat hier ook meteen mee aan de slag (5). Hij lijkt zich gesteund te voelen door mij en hij voelt zich ook steeds vertrouwder lijkt wel.

Product

Het 15 stappenplan kan sneller worden doorlopen doordat X weet wat hem te doen staat. We hebben nu in een sessie zowel het bedenken van de vaardigheid, als het nut, de naam en de totemfiguur al samen besproken en concreet gemaakt.

Proces

X lijkt zich nu meer bewust van datgene wat hij bij mij leert. Hij komt spontaan zelf met zijn nieuw te leren vaardigheid en kan ook al benoemen wat hij denkt dat het nut er van is. Het lijkt alsof X bewuster aan het leren is.

Ik denk dat de nieuwe vaardigheid voor X haalbaar en ook zinvol is. Hij oefent op deze manier met zijn zelfwaardering en ik denk dat het mogelijk moet zijn om in de sessies meer aandacht te besteden aan de vergelijkingen met hemzelf. (De link van goed naar beter dan eerst is te maken).

	Behandelmoment
Feedback positief	
Je met jezelf vergelijken	
Positieve zelfwaardering	
Interne locus of control	
Positieve werkhouding	1-2-3-4-5

Belangrijk!

Besprek na deze bijeenkomst met moeder X, leerkracht, onderwijsassistent dat zij X kunnen vertellen waarom zij denken dat het X gaat lukken.

Sessieplan 9

Datum: 21 april 2010

Materialen: - tekenpapier
- computer
- schrijfmateriaal
- (kleur)potloden

Beginsituatie	X heeft de vorige bijeenkomst de powervvaardigheid uitgekozen. Hij heeft een totemfiguur (vriend van Mario) uitgezocht. Hij had al enkele ideeën voor supporters.
Aandachtspunten	Activiteiten
Complimenteren met werk wat vorige week is verzet.	1. Terugblik op de vorige sessie. Heeft X bedacht welke mensen hij graag als supporter wil? Afspreken wanneer we dit aan hen gaan vragen/uitleggen.
Refereer naar vorig feestje!	2. Plannen maken om het te vieren: wat wil X dan graag doen? Met wie wil hij dit doen? 3. Samen de vaardigheid verder onderzoeken: wanneer gaat X de power oefenen? Hoe doet X als hij de power beheerst?
Ruimte geven voor ideeën van X.	4. Samen een notatieblad maken.
Spreek ook vertrouwen uit.	Nabespreking: Kan X de komende dagen vooruit? Weet hij wat hij moet doen? Heeft hij er vertrouwen in?
Evaluatie	
Waarneming	
X staat meteen op als ik binnenkom (1). Hij pakt zelf zijn map en loopt voor mij uit naar de kamer. Hij vertelt al lopend dat hij al twee dingen weet waar hij goed in is (2). Een van deze dingen heeft zijn leerkracht hem die ochtend verteld (wat ruim jij jouw laatjes goed op (3)). en de ander heeft hij net verzonnen. Hij kan goed tekenen (4). Ik beaam het laatste (5). Ik vraag wat hij vindt als zijn leerkracht zegt dat hij iets goed heeft gedaan. X vindt dit wel fijn, maar het moet niet altijd hardop want dat is stom als anderen het horen. Hij wil graag dat de leerkracht, S en R zijn supporters blijven, daarnaast kiest hij M als zijn supporter. We gaan dit morgen aan hen vragen.	

X weet nog niet zo goed wat hij als feestje wil, misschien een appeltaart bakken? Hij twijfelt en we spreken af dat we later wel beslissen.

X heeft zelf wel een idee voor het notatieformulier (5). Hij wil graag een plaatje van zijn totemfiguur in het midden en de rest er omheen schrijven. Ik laat X zelf het ontwerp maken en geef complimenten voor manier waarop hij heeft gewerkt (6) en het uiteindelijke resultaat (7).

Bij de nabespreking spreekt X uit dat hij denkt dat het hem gaat lukken (8). Hij vindt het fijn als zijn leerkracht af en toe zegt dat hij iets op moet schrijven en hij wil het ook graag elke dag een keer aan mij laten zien. We spreken af dat hij hiervoor naar mij toe komt.

Interpretaties

X was vandaag vrolijk (9). Hij was open en vertelde uit zichzelf (10). Hij greep de kans om zelf een ontwerp te maken voor het notatieformulier met beide handen aan (11). Hij lijkt het fijn te vinden dat hij dit van mij mag doen. Op de complimenten reageerde hij goed. Hij kon ze ontvangen (12). Hij kan ook goed aangeven wat hij nodig heeft om het plan te doen slagen (13). Hij heeft hierbij vertrouwen in mij en in zijn leerkracht. Hij straalt zelf ook meer vertrouwen uit.

Product

Doordat X het notatieformulier af heeft, kan hij nu echt aan de slag.

Proces

X was enthousiast. Hij heeft het 15 stappenplan goed in zijn hoofd. Hij kan aangeven waar hij hulp bij nodig heeft en heeft een duidelijke eigen inbreng. Complimenten ontvangen gaat goed. Ik ben benieuwd of hij inmiddels meer vergelijkingen maakt met zichzelf. Hier kan ik de volgende sessie expliciet mee bezig zijn. Ik merk dat ik meer door X zelf kan laten doen. Hij pakt opdrachten die hij krijgt goed op en daardoor kan ik dit best aan hem overlaten. Ik merk dat het loslaten van dingen me steeds makkelijker af gaat.

	Behandelmoment
Feedback positief	6-7
Je met jezelf vergelijken	
Positieve zelfwaardering	3-4
Interne locus of control	5-8-11-13
Positieve werkhouding	1-2-9-10

Sessieplan 10

Datum: 27 april 2010

Beginsituatie	X heeft na de vorige bijeenkomst de power twee dagen geoefend. Hij heeft dit genoteerd op het notatieblad. De leerkracht geeft aan dat X het nog best moeilijk vindt.
Aandachtspunten	Activiteiten
Positief benaderen.	1. Samen kijken in de map. Wat heeft X opgeschreven. Hoe ging dit? Wat had hij aan zijn supporters?
Positief uitdagen.	2. Power verdiepen: kan hij drie dingen noemen die hij goed doet? Kan hij 1 ding noemen dat hij beter doet dan eerst? Zelf ook dingen noemen die X goed kan en beter kan.
Vergelijking met hemzelf uitlokken.	Lukt het opschrijven of is het fijner om te typen/tekenen?
Aandacht voor dat wat X wil.	3. Hoe verder? Power blijven noteren op het notatieblad of heeft X een ander idee? Wat kan de leerkracht doen om X te helpen?
Positieve feedback geven.	Nabespreking: complimenteren met hetgeen X heeft opgeschreven. Vertrouwen uitspreken dat je denkt dat X het kan.
Evaluatie	
Waarneming	
	X liet bij binnenkomst meteen zijn map zien. Hij heeft op het notatieformulier twee dagen lang geprobeerd dingen op te schrijven die hij goed doet. Op maandag heeft hij vier dingen opgeschreven (1), op dinsdag twee dingen (2). Ik complimenteer hem met wat hij opgeschreven heeft (3). Ik ga ook kort inhoudelijk in op datgene wat hij heeft opgeschreven en geef hem hierop positieve feedback (4). Dan vertel ik dat zijn leerkracht vertelde dat hij het wel moeilijk vond. X beaamt dit. Hij vindt het niet moeilijk om het op te schrijven, maar wel om dingen te bedenken. Samen bedenken we een hele lijst van dingen die hij afgelopen maandag goed heeft gedaan (5). We komen samen op 11 dingen! X moet lachen (6). Hij wil het blaadje graag in zijn map stoppen (7). Dit doen we dan ook. X denkt dat hij het vanaf na de vakantie weer kan. (8) We spreken af dat hij dan weer begint. Ik spreek mijn vertrouwen in hem uit. (9).
Interpretaties	
	X komt enigszins onzeker binnen. Hij lijkt zelf niet helemaal tevreden. Als ik hem

complimenten geef (10), zie ik meteen ontspanning bij hem. Het maken van een lijst met allemaal goede dingen lijkt X vertrouwen te bieden. Hij heeft nu een voorbeeld, maar ook meteen een lijst met allemaal positieve punten (11).

Product

Het oefenen van de power vaardigheid bleek nog moeilijk. X heeft nu voorbeelden gekregen en ideeën in zijn hoofd, zodat hij hier na de vakantie goed mee verder kan.

Proces

De komende weken kan ik de ervaring van vandaag gebruiken om de koppeling te maken van dingen die hij heeft geleerd en die hij beter kan dan eerst. Hij zal waarschijnlijk de komende weken meer opschrijven, waardoor de groei hierin zichtbaar wordt.

	Behandelmoment
Feedback positief	3-4-5-9-10-11
Je met jezelf vergelijken	
Positieve zelfwaardering	1-2
Interne locus of control	8
Positieve werkhouding	6-7

Bijlage 15 Individueel handelingsplan

Naam: X		Groepsleerkracht: Y	
Didactische leeftijd: 48 maanden		Naam behandelaar: Neelke Ebben	
Huidige groep: SO klas		Behandelperiode: maart 2010 t/m juli 2010	
	Leerlingniveau	Schoolniveau	Gezinsniveau
Beginsituatie	X heeft negatieve schoolervaringen opgedaan. Hij heeft een negatief zelfbeeld en maakt vergelijkingen met de mensen om hem heen. Hij heeft een externe locus of control.	X zit sinds januari op deze school. Hij zit in een klas met meerdere kinderen met een leerstoornis. X krijgt te weinig positieve feedback. Er zijn mogelijkheden X individueel te begeleiden.	Ouders geven X positieve bevestiging. Zij ervaren wel moeite X sociaal emotioneel te ondersteunen en worden hierin begeleid door Herlaarhof.
Doelen	<u>Korte termijn:</u> - X maakt vergelijkingen met zichzelf in plaats van met anderen. - X kan aangeven wat hij makkelijk vindt. - X kan aangeven waar zijn competenties liggen. - X ervaart schoolplezier. - X doet positieve schoolervaringen op. <u>Lange termijn:</u> - X heeft een sterke interne locus of control. - X gaat met plezier naar school. - X heeft een hoog gevoel van eigenwaarde. - X heeft een laag gevoel van inadequatie.	<u>Korte termijn:</u> - Er worden mogelijkheden geboden om X succeservaringen op te laten doen. - De begeleiders geven positieve feedback aan X. - De begeleiders maken de groei van X visueel inzichtelijk. - De begeleiders stimuleren de interne locus of control. <u>Lange termijn:</u> - De begeleiders creëren een positieve totaal schoolomgeving voor X.	<u>Korte termijn:</u> - Ouders geven positieve feedback aan X. <u>Lange termijn:</u> - Ouders blijven de ouderbegeleiding op Herlaarhof volgen en werken aan de doelen die zij hierbij samen met de behandelcoördinator formuleren.
Inhouden	- Feedback wordt gegeven gericht op de gedragshouding, het werkproces en het werkresultaat.		

	- Datgene wat X inbrengt, wordt serieus genomen. - Er wordt uitgegaan van een positieve benadering gebruikmakend van datgene wat X wel kan.		
Methodieken	Via de methodiek kids skills wordt met X bekeken aan welke vaardigheid X wil werken. X gaat hiermee samen met de remedial teacher aan de slag. De 15 stappen worden hierbij gevolgd. X krijgt opdrachten mee voor in de klas.		Ouderbegeleiding verzorgd door Herlaarhof.
Instructie	De instructie wordt gegeven op een positieve, stimulerende manier. Er wordt gebruik gemaakt van creatieve vormen. De instructie is oplossingsgericht en staat beschreven in de methodiek Kids' Skills.		
Middelen	Papier Potloden Computer (internet) Rollenspel		Ouderbegeleiding verzorgd door Herlaarhof.
Organisatie	X komt twee keer per week, op maandagmiddag van 13.00 tot 13.30 en op dinsdagochtend van 10.45 tot 11.15 naar de remedial teaching.	De vaardigheden waaraan X gaat werken kunnen elke dag op elk moment worden geoefend. De leerkracht toont elke dag regelmatig interesse in datgene wat X noteert.	Data ouderbegeleiding worden afgesproken met Herlaarhof. Aan overige doelen kan elke dag aandacht worden besteed.
Evaluatie	Na elke sessie wordt met X besproken hoe het gaat en hoe X het vindt. Na 6 behandelweken worden de sessies geëvalueerd (10 tot 12 sessies) met X middels een gesprek en het afnemen van de vragenlijsten NPV-j en CBSK. Daarna volgt, na eventuele aanpassing van dit plan, opnieuw een periode van 6 behandelweken, met daarop een nog in te plannen evaluatie door middel van een gesprek met X.	Na 6 behandelweken worden de sessies geëvalueerd (10 tot 12 sessies) met X. Hierop volgt een evaluatie met de leerkracht middels een gesprek (29 april 2010) en eventueel met de behandelcoördinator van X. Daarna volgt, na eventuele aanpassing van dit plan, opnieuw een periode van 6 behandelweken, met daarop een nog in te plannen evaluatie door middel van een gesprek met de leerkracht.	Naar aanleiding van het adviesgesprek in juni 2010 worden ouders opnieuw uitgenodigd om de doelen te evalueren. Na 6 behandelweken (10 tot 12 sessies) op 28 april vindt er een gesprek plaats tussen de remedial teacher en de ouders van X. Daarna volgt opnieuw een periode van 6 behandelweken, met daarop een nog in te plannen evaluatie door middel van een gesprek met de ouders.
Voortgang	Er wordt wekelijks informatie naar de ouders van X teruggekoppeld middels een contactschrijft en/of telefonisch contact. De voortgang wordt met intern begeleider, remedial teacher, leerkracht en collega's besproken tijdens kindbesprekingen (twee wekelijks) en specifiek met de leerkracht tijdens het evaluatiemoment op 29 april 2010.		